

Rapport 2008:11

Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn

Hösten 2008

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2007:5 Ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland
- 2007:6 Konjunkturläget hösten 2007
- 2007:7 "Olika behandling i lika situation". Om diskriminering i det åländska samhället
- 2007:8 Färöarna - En studie av institutionellt handlingsutrymme, ekonomisk utveckling och ekonomisk-politiskt lärande
- 2008:1 Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet (2008:1)
- 2008:2 Kvinnors företagande på Åland
- 2008:3 Konjunkturläget våren 2008
- 2008:4 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn våren 2008
- 2008:5 Bornholm - Economic and Innovative Capacity: Dealing with Dichotomies
- 2008:6 Arbetsmarknadsbarometern våren 2008
- 2008:7 Ålänningarna och miljön - Beteende och förändringsvilja i vardagen
- 2008:8 Den åländska flyttningsrörelsen ur ett arbetsmarknadsperspektiv
- 2008:9 Grönland - en studie i dynamisk självstyrelse
- 2008:10 Konjunkturläget hösten 2008

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) gör två gånger per år en ekonomisk översikt för den kommunala sektorn på uppdrag av Ålands Kommunförbund. Rapportens huvudsakliga syfte är att förse de åländska kommunerna med aktuellt ekonomiskt underlag för en bedömning av framtidsutsikterna med särskild hänsyn till de behov som framkommer i anslutning till budgetprocessen.

Längst fram i rapporten finns en kort sammanfattning av rapporten och en sammanfattande prognos för de mest centrala inkomstkällorna för kommunerna inför år 2009. Analyserna och prognoserna över den kommunala sektorns ekonomi med bedömning av utvecklingen av kommunernas olika inkomstslag har samlats i rapportens inledande avsnitt, medan ett sammandrag av konjunkturläget och den åländska ekonomin finns som bakgrundsinformation i rapportens tre sista kapitel.

En efterfrågad sidoprodukt till den här rapporten är kommunvisa skattekalculer med bedömning av inkomsternas, avdragens och skatternas utveckling per kommun, som skickas elektroniskt till alla kommunkanslier som underlag för budgetberedningen. Eftersom efterfrågan på de här elektroniska filerna är så stor så har Kommunförbundet och ÅSUB i år gått inför att distribuera dessa filer redan före den här rapporten publiceras.

Utredningschef Katarina Fellman har varit ansvarig för arbetet med höstens rapport. Utredare Maria Rundberg har sammanställt kapitel 6 samt förtjänstfullt bistått vid framtagningen av prognoserna för de olika skatteslagen för kommunerna samt vid beräkningen av effekterna av de olika förändringarna i skatteavdragen. Ekonomistatistiker Jouko Kinnunen har prognostiserat utvecklingen av skattgottgörelsen. Den allmänekonomiska bedömningen är i huvudsak hämtad från ÅSUBs konjunkturöversikt Konjunkturläget hösten 2008 (Rapport 2008:10). Bedömningen av den kommunala ekonomin avslutades i början av oktober 2008. Som grund för skattekalculerna har använts uppgifter som publicerades på Skattestyrelsens hemsida den 8 oktober.

Såväl Kommunförbundet som ÅSUB tar gärna emot synpunkter och frågor om innehållet i rapporten. Om ytterligare information önskas kontakta gärna Katarina Fellman på ÅSUB, telefon 25493.

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Sigurd Lindvall
Ålands kommunförbund

Innehåll

Förord	2
Figurförteckning	6
Tabellförteckning	7
1. Sammanfattning	8
2. Upplägg av rapporten	10
3. Utvecklingen av den kommunala ekonomin	11
3.1 De kommunala nyckeltalen präglas av reformer	11
3.2 Förändringar inom den sociala sektorn påverkar kommunernas kostnader.....	16
3.3 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster	18
3.4 Landskapsandelarna till kommunerna	30
3.5 Kommunernas samlade skattefinansiering.....	33
4. Allmän ekonomisk översikt	34
4.1 Det internationella konjunkturläget	34
4.2 Konjunkturbilden i Finland och Sverige.....	35
5. Den åländska ekonomin	37
5.1 Allmän översikt över den åländska ekonomin.....	37
6. Näringslivsutvecklingen	42
6.1 Näringslivet som helhet	42
6.2 Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv.....	44
Tabell och figurbilaga	54
Referenser	61

Figurförteckning

Figur 1. Kommunernas inkomster enligt bokslut 2007	13
Figur 2. Kommunernas samlade årsbidrag, avskrivningar samt resultat, 1000 euro	14
Figur 3. Kommunala nyckeltal per invånare, alla kommuner (euro/invånare)	15
Figur 4. Kommunernas nettodriftkostnader efter huvudsektor 2007*	16
Figur 5. Effektiv skattegrad och egentlig kommunal skattesats för kommunerna i genomsnitt	24
Figur 6. Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro	33
Figur 7. BNP-tillväxten i Finland, Sverige och på Åland	37
Figur 8. Trender i öppen arbetslöshet och lediga platser	39
Figur 9. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen, löpande priser.....	41
Figur 10. Konjunkturförväntningarna inom den privata sektorn 1998-2008	42
Figur 11. Omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom det privata näringslivet på Åland.....	43
Figur 12a och b. Omsättningens utveckling inom handeln samt handelsföretagens förväntningar, per region.....	45
Figur 13a och b. Omsättningens utveckling inom servicesektorn samt serviceföretagens förväntningar, per region.....	48
Figur 14a och b. Omsättningens utveckling inom primärnärings- och industriföretagen samt deras förväntningar, per region.....	51

Tabellförteckning

Tabell 1. Centrala poster från kommunernas bokslut och budgeter, 1.000 euro.....	12
Tabell 2. Centrala prognossiffror och antaganden.....	20
Tabell 3. Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter, 1.000 euro (enligt debitering α)	21
Tabell 4. Prognos: kommunernas andel av samfundsskatten 2006-2009, euro (enl debitering)	26
Tabell 5. Fastighetsskatteskalkyl per kommun 2008-2009, 1.000 euro (enligt debitering)	29
Tabell 6. Sammandrag över kommunernas kalkylerade skatteinkomster, 1.000 euro	30
Tabell 7. Preliminära landskapsandelar per sektor och kommun år 2009, euro.....	31
Tabell 8. Landskapsandelar och kompensationer per sektor 2007-2009, euro	32
Tabell 9. Inflationen på Åland 2007-2010.....	38

1. Sammanfattning

Den ekonomiska tillväxten mattas nu snabbt av såväl internationellt som i Ålands närområden. Detta påverkar också oundvikligen Åland. Den utdragna krisen inom de internationella finanssystemen slår nu indirekt mot de åländska hushållens och företagens ekonomi. Osäkerheten i finanssystemen innebär ökade kostnader för bankerna att låna pengar för att finansiera sin egen verksamhet. Det blir därmed också svårare och dyrare för kunderna att låna pengar. Detta i sin tur sänker aktivitetsnivån och efterfrågan i ekonomin.

År 2007 var tillväxten enligt våra preliminära beräkningar så hög som 5,4 procent. Den kraftiga BNP-tillväxten berodde på börsbolagens starka resultat och på den då låga inflationen. Tillväxten i år ser ut att bli negativ och hamna kring -0,8 procent enligt vår prognos. Det är den höga inflationen, utflaggningen av färjtonnage och den avmattade konjunkturen under det andra halvåret som slår igenom på den samlade tillväxten. För 2009 förutspår vi ännu ett år med svag tillväxt (0,1 procent). Den svaga tillväxten beror på den fortsatta effekten av utflaggning av färjtonnage, lågkonjunktur och en inflation som är fortsatt relativt hög.

Lågkonjunkturen kan komma att begränsa antalet nyanställningar. Det handlar ändå om relativt små förändringar och arbetslösheten på Åland kommer att kunna hållas på en fortsatt låg nivå under det närmaste året. I nuläget tror vi att den öppna arbetslösheten ökar till 2,3 procent under nästa år. Ungdomsarbetslösheten kan dock komma att stiga under de närmaste månaderna, ungdomarna är den grupp som drabbas först då antalet nyanställningar sjunker.

Enligt preliminära beräkningar steg förvärvsinkomstsumman ifjol med ca 5,3 procent och förväntas öka med 5,8 procent i år och 4,3 procent nästa år. I år påverkas utvecklingen av hög inflyttning och relativt snabba allmänna löneökningar. Prognosen för nästa år bygger på bedömningen att sysselsättningssituationen fortsätter att vara relativt god och att vi har en fortsatt inflyttning, om än inte på samma nivå som i år.

Förändringen av det åländska konsumentprisindexet beräknas i år stiga till 4,2 procent, men sjunka tillbaka till 2,8 procent år 2009. Prisindexet för den kommunala basservicen beräknas enligt preliminära uppgifter i år stiga med hela 5,4 procent huvudsakligen på grund av att kommunsektorns förtjänstnivåindex steg mycket fjärde kvartalet ifjol.

Enligt de preliminära uppgifterna för år 2007 ökade skatteinkomsterna sammantaget med 3,4 procent. I euro räknat ökade förvärvsinkomstskatterna mest, med drygt 1,7

miljoner euro. I år beräknas den samlade tillväxten i kommunernas skatteinkomster dämpas. Framför allt är det samfundsskatterna som bidrar till den svaga utvecklingen, företagskatterna beräknas bli lägre i år än ifjol. Prognosen har reviderats starkt nedåt sedan i våras. Förvärsinkomstskatterna växer däremot snabbt i år tack vare de stigande lönenivåerna och den betydande inflyttningen.

Den samlade skatteprognosen för nästa år tyder på en fortsatt rätt svag tillväxt, i synnerhet om man beaktar inflationen. Förvärsinkomstskatterna växer relativt långsamt nästa år på grund av de nya avdrag, arbetsinkomstavdrag och utökad pensionsinkomstavdrag, som införs i kommunalbeskattningen på Åland via blankettlagstiftning. Tillväxten i förvärsinkomstskatterna beräknas bli ungefär 2,5 procent eller 1,7 miljoner euro 2009. Inkomstskatterna från företagssektorn kan likväl komma att återhämta sig en aning. I den kalkylen har vi dock inte beaktat ett möjligt införande av utvidgad tonnagebeskattning från 2009.

Den totala skattefinansieringen (landskapsandelarna och skatteinkomsterna sammantaget) ökade med 7,3 procent ifjol, och översteg för första gången 100 miljoner. I år beräknas ökningen vara hela 11,4 procent eller cirka 12,1 miljoner euro, främst som ett resultat av det nya landskapsandelssystemet som innebar att landskapsandelarna för driften, ökade med över 10 miljoner euro. Enligt ÅSUBs prognoser för nästa år beräknas skattefinansieringen öka med 3,3 procent, eller 3,9 miljoner euro. Landskapsandelarna beräknas öka med 5,3 procent medan tillväxten i de egentliga skatteinkomsterna stannar på 2,4 procent.

Kommunernas samlade skattefinansiering 2006-2009, 1.000 euro

	2006	2007*	2008**	2009**
Skatteinkomster, totalt	76 032	78 608	80 423	82 344
Landskapsandelar [⊠]	22 870	27 556	37 863	39 874
Skattefinansiering, totalt	98 902	106 163	118 286	122 218
<i>Förändring, %</i>	5,3	7,3	11,4	3,3
⊠ Prövningsbaserade stöd ingår inte här				

Landskapsandelarna för driften har blivit större på bekostnad av finansieringsandelarna för investeringar. Genom det nya landskapsandelssystemets införande har kommunernas egen andel av investeringarna ökat. Utmaningarna för kommunerna består nu dels i att klara de nödvändiga investeringar som står inför dörren utan finansieringsstöd, eller med betydligt lägre stöd än tidigare, samtidigt som skatteintäkterna från företagssektorn sviktar. Svagare skatteutveckling innebär även lägre skattekompletteringar för de kommuner som inte drabbas direkt av krympande företagsskatter.

2. Upplägg av rapporten

Rapporten inleds med en kort sammanfattning. De mest efterfrågade avsnitten om kommunernas ekonomi med prognoser för kommunernas inkomster finns i kapitel 3. I det första avsnittet i kapitlet finns uppgifter om hur ekonomin utvecklats under de senaste åren och vi ser på utvecklingen av de kommunala nyckeltalen. I de följande avsnitten presenteras sedan prognoser för kommunernas skatteinkomster i form av förvärvsinkomstskatter, andel av samfundsskatter och fastighetsskatter samt kommunernas kompensation för kapitalinkomstskatterna. Slutligen redovisas preliminära beräkningar av landskapsandelarna per sektor för 2009.

Uppgifterna om det ekonomiska läget både internationellt och specifikt för den åländska ekonomin har i huvudsak hämtats ur ÅSUBs konjunkturanalys från september i år (Rapport 2008:10) och anpassats till den kommunala sektorns behov på Åland. Den allmänna ekonomiska översikten av det internationella konjunkturläget och speciellt konjunkturbilden i Finland och Sverige redogörs kortfattat för i kapitel 4, medan en allmän sammanfattad översikt av den åländska ekonomin med uppgifter om exempelvis BNP-tillväxt, inflationstakt, arbetslöshet, flyttningsrörelse samt inkomstutvecklingen för landskapet Åland görs i kapitel 5. Slutligen i kapitel 6 tittar vi lite närmare på utvecklingen inom det åländska näringslivet ur ett regionalt¹ perspektiv.

De politiska beslut som berör kommunernas verksamhet och ekonomi har så långt som möjligt beaktats och de ekonomiska konsekvenserna av dem presenteras i form av tabeller och diagram.

Rapporten är i huvudsak upplagd så att informationen i textdelen presenteras per region eller för hela Åland. *Den intresserade kan ta kontakt med ÅSUB för att få information om den enskilde kommunen.* Det här gäller speciellt de efterfrågade kalkylbladen med underlag för kalkylering för kommunalskatten skilt för varje kommun.

I rapportens tabeller och diagram anger beteckningen * att uppgiften är preliminär och beteckningen ** att det är fråga om prognos eller framskrivning av utvecklingen.

¹ Regionerna är i detta kapitel följande: Mariehamns stad; centralkommunerna Finström, Hammarland, Jomala och Lemland; randkommunerna Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund samt skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö. Med "landsbygden" avses samtliga kommuner på fasta Åland förutom Mariehamn.

3. Utvecklingen av den kommunala ekonomin

De åländska kommunernas ekonomi finansieras i huvudsak av skatteintäkter, landskapsandelar och olika avgifter. Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn, medan landskapsandelarna utgör den näst största inkomstkällan. Nedan granskas utvecklingen av dessa centrala inkomstslag tillsammans med utvecklingen av de kommunalekonomiska förutsättningarna i övrigt, för att få en helhetsbedömning av läget inom den kommunala sektorn på Åland. Alla tidsserier anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats.

3.1 De kommunala nyckeltalen präglas av reformer

I tabellen nedan sammanfattas några centrala poster från kommunernas bokslut för åren 2004-2007 samt från budgeterna för år 2008. Uppgifterna är hämtade från ÅSUBs statistikserie, offentlig ekonomi. Budgeterna innehåller vanligen ett visst mått av försiktighet, varför inte några långtgående slutsatser kan dras på basen av dessa. Alla kostnader och underskott anges som negativa tal i tabellen, medan intäkter och överskott är positiva.

Verksamhetsbidraget visar driftens nettokostnader, som ska finansieras med skatteinkomster och landskapsandelar, och är sålunda alltid negativt. Medan årsbidraget visar hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. Årsbidraget påverkas av den kommunala skatteprocenten, vilket bör beaktas vid jämförelser mellan kommuner. Kommunernas resultaträkning mynnar ut i räkenskapsperiodens överskott eller underskott, där även exempelvis förändringar av fonder och reserver ingår.

Utvecklingen av kommunernas ekonomi var svag under den första delen av 2000-talet med svaga resultat och ökad upplåning på grund av utgifter som ökade snabbare än skatteinkomsterna och landskapsandelarna. De två senaste boksluten har dock varit positiva för kommunsektorn som helhet.

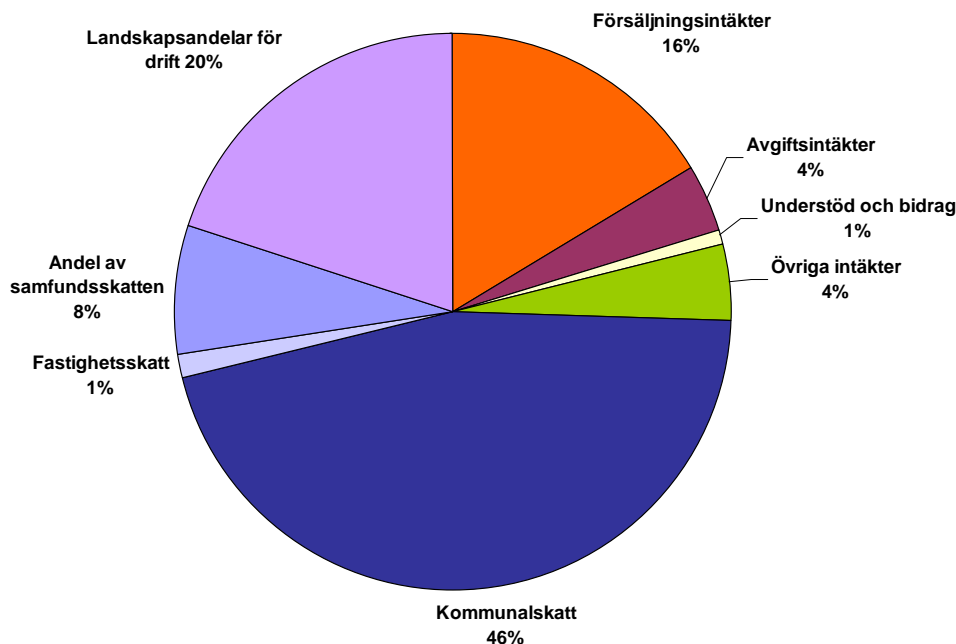
Tabell 1. Centrala poster från kommunernas bokslut och budget, 1.000 euro

	2004	2005	2006	2007	2008
	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Budget
Verksamhetsbidrag	-81 702	-86 082	-89 769	-92 310	-104 378
<i>Förändring, %</i>	<i>4,1</i>	<i>5,4</i>	<i>4,3</i>	<i>2,8</i>	<i>13,1</i>
Skatteintäkter	69 079	72 072	77 007	75 059	81 919
<i>Förändring, %</i>	<i>5,9</i>	<i>4,3</i>	<i>6,8</i>	<i>-2,5</i>	<i>9,1</i>
Kommunalskatt	58 809	59 492	65 058	62 589	68 403
Fastighetsskatt	1 030	1 304	1 557	1 754	1 536
Samfundsskatt	8 346	10 512	9 141	10 376	11 014
Övr. skatteint.	894	764	1 251	340	966
Landskapsandelar	21 818	22 268	24 374	27 269	37 259
<i>Förändring, %</i>	<i>-5,0</i>	<i>2,1</i>	<i>9,5</i>	<i>11,9</i>	<i>36,6</i>
Årsbidrag	8 180	7 043	10 181	9 146	12 578
<i>Förändring, %</i>	<i>-12,2</i>	<i>-13,9</i>	<i>44,6</i>	<i>-10,2</i>	<i>37,5</i>
Avskrivningar enl plan+nedskrivningar	-7 612	-8 259	-8 446	-8 948	-9 183
Räkenskapsperiodens resultat	522	-1 192	3 588	272	3 109
Investeringar, brutto	-39 541	-25 891	-19 098	-15 478	-28 464
Finansieringsandelar för investeringar	12 299	6 782	6 190	7 124	7 369
Förändr i långfristiga lånestocken	20 135	7 488	2 403	-1 335	4 187

Nyckeltalen i de kommunala boksluten påverkas just nu av flera aktuella reformer, varför det kan vara svårt att utläsa den realekonomiska utvecklingen direkt ur tabellen. År 2007 återinfördes det åländska allmänna avdraget i kommunalbeskattningen, vilket innebar att intäkterna från kommunalskatten minskade, medan landskapsandelarna ökade. Det allmänna avdraget kompenseras dock kommunerna fullt ut. Sammantaget ökade skattefinansieringen, d v s landskapsandelarna och skatteintäkterna tillsammans, med 0,9 procent eller cirka 947.000 euro. Nettodriftsutgifterna ökade dock samtidigt betydligt snabbare, med 2,8 procent eller drygt 2,5 miljoner euro. Trots att det samlade resultatet för kommunerna var positivt 2007 uppvisade hela sex kommuner negativa resultat, däribland Mariehamn.

Av de samlade intäkterna stod landskapsandelarna för 20 procent enligt 2007 års bokslut (**Figur 1**), medan skatteintäkterna stod för 55 av de totala intäkterna. Den tredje största posten utgör försäljningsintäkterna som bland annat inkluderar hamnavgifter samt energi- och vattenavgifter, vilket betyder att Mariehamn är den kommun som får en betydande del av försäljningsintäkterna.

Figur 1. Kommunernas inkomster enligt bokslut 2007 ²

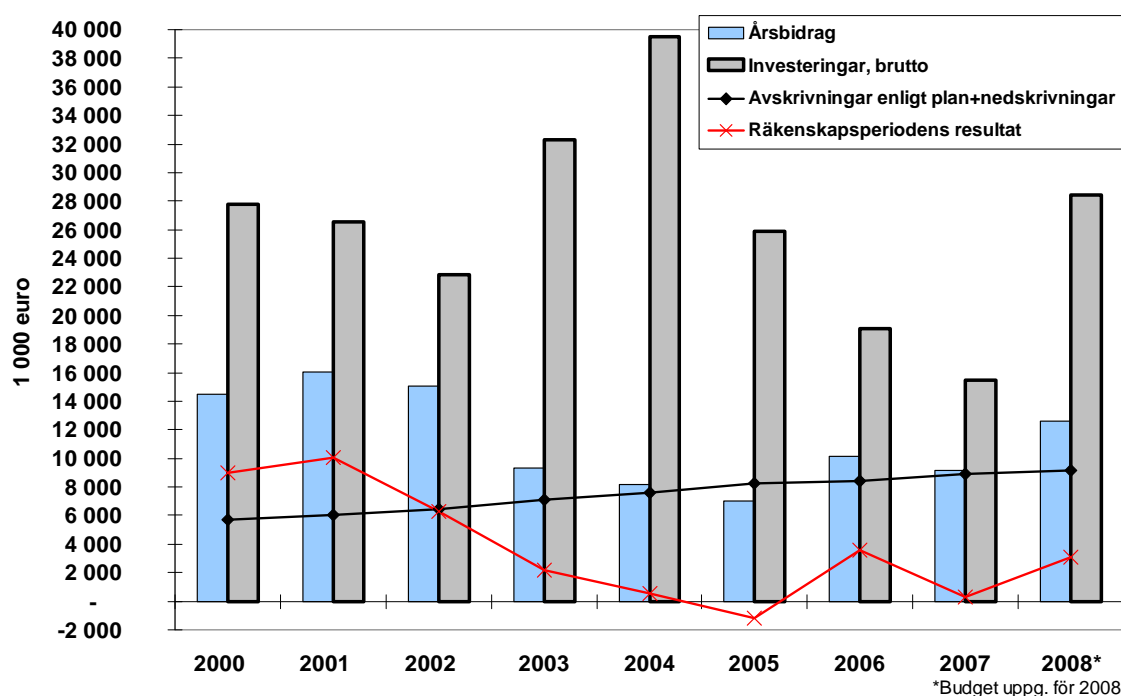
För år 2008 stärks kommunernas driftsekonomi och årsbidrag genom att systemet för landskapsandelar till kommunerna förnyats från innevarande år. Enligt kommunernas budgeter för år 2008 beräknas skattefinansieringen öka med 16,5 procent, medan nettodriftkostnaderna beräknas öka med cirka 13 procent. Landskapsandelarna beräknas öka med över 36 procent, tack vare det nya landskapsandelssystemet. Även skatteintäkterna beräknas öka mer i år än på flera år, med drygt 9 procent. Orsaken till den snabba ökningstakten för kommunernas driftsutgifter är framför allt stigande lönekostnader och kostnader för inköp av tjänster.

Årsbidraget, som visar hur mycket som finns kvar för avskrivningar och amorteringar efter att de löpande kostnaderna täckts, förväntas öka med hela 37,5 procent i år, medan årsbidraget tidigare försvagats de flesta år under 2000-talet. Ingen kommun har budgeterat med ett negativt årsbidrag och bara tre kommuner med ett årsbidrag som är mindre än avskrivningarna. Sammantaget uppgår de åländska kommunernas överskott till 3,1 miljoner euro enligt budgeterna för i år. Tre kommuner, Finström, Geta och Kökar budgeterar med negativt resultat även efter det nya landskapsandelssystemets införande. Skillnaderna mellan kommunerna är sålunda betydande.

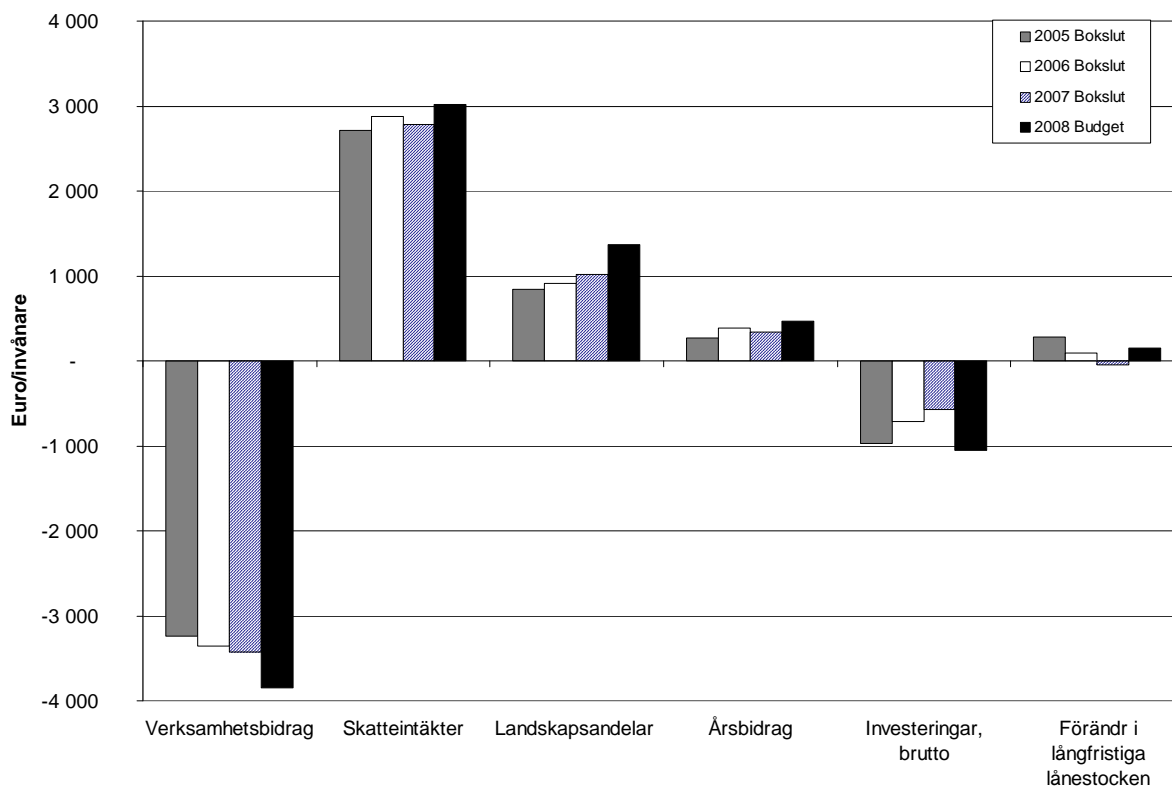
² Preliminär, inte publicerad verksamhetsstatistik för 2007 från ÅSUB.

Investeringarna är rätt omfattande inom den kommunala sektorn år 2008 och beräknas enligt de preliminära investeringsplanerna hållas på ungefär samma nivå år 2009. Bland planerna inför 2009 finns byggnadsprojekt inom barn- och äldreomsorg, skola och kommunalteknik. I och med det nya landskapsandelssystemets införande har kommunernas egen andel av investeringarna ökat. Landskapsandelarna för driften har blivit större på bekostnad av finansieringsandelarna för investeringar. Det betyder att det stärkta årsbidraget (se ovan) ska täcka större avskrivningar och eventuellt amorteringar (**Figur 2**). Enligt budgeterna för 2008 överstiger årsbidraget avskrivningarna och nedskrivningarna med nästan 37 procent.

Figur 2. Kommunernas samlade årsbidrag, avskrivningar samt resultat, 1000 euro

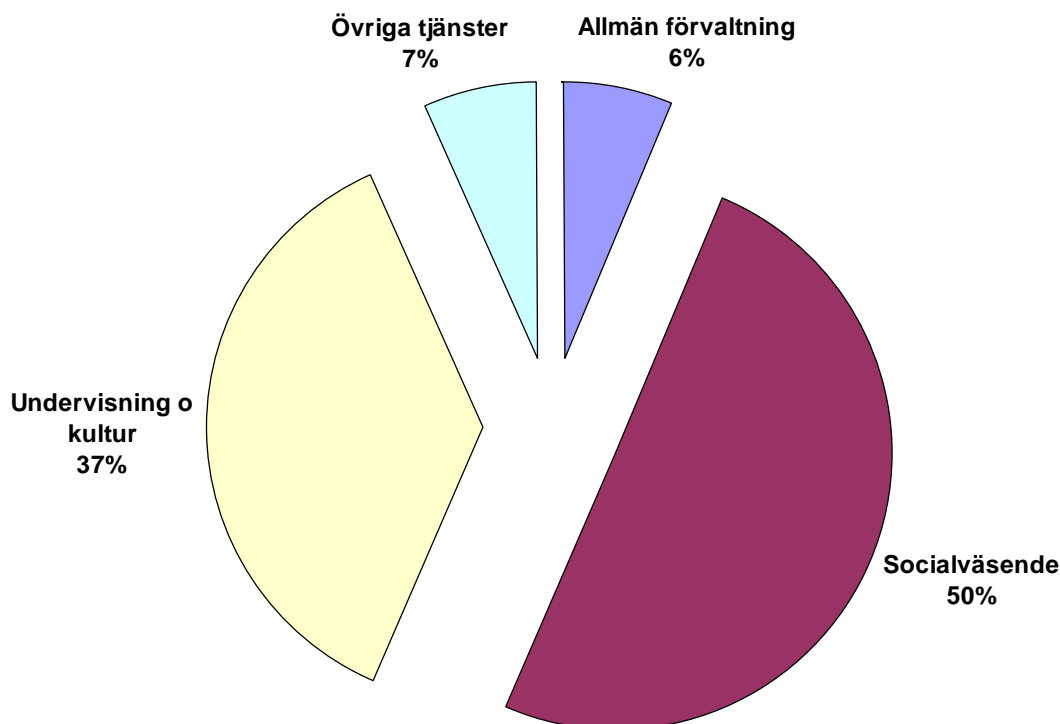
I **Figur 3** åskådliggörs utvecklingen av några av de kommunala nyckeltalen per invånare. Såsom vi tidigare konstaterat ökar nettoutgifterna för verksamheten, verksamhetsbidraget, enligt årets budgeter snabbare än tidigare och uppgår nu till 3.844 euro per invånare. Landskapsandelarna för driften räknat per invånare växer snabbare som ett resultat av det förnyade landskapsandelssystemet. Investeringarna uppgår enligt årets budgeter till 1.048 euro per invånare och upplåningen ökar med 154 euro per invånare.

Figur 3. Kommunala nyckeltal per invånare, alla kommuner (euro/invånare)

Skillnaderna mellan kommunerna är dock fortsättningsvis stora. Medan Föglö för år 2008 budgeterar med ett överskott på 550 euro per invånare visar Kökars budget på rött med ett underskott på 155 euro per invånare. Kökar har dessutom de högsta investeringarna per invånare, närmare 6.000 euro i 2008 års budget, Finström har den lägsta bruttoinvesteringsnivån i år, ca 270 euro per invånare.

Den sociala sektorn utgör den största huvudsektorn inom den kommunala verksamheten, se **Figur 4.**³ Hälften av nettodriftskostnaderna går, enligt de senaste boksluten, till de sociala verksamheterna. Skolan och kulturen upptar sammantaget 37 procent av nettodriften, medan den allmänna förvaltningen endast står för cirka 6 procent.

³ Preliminär, inte publicerad verksamhetsstatistik för 2007 från ÅSUB.

Figur 4. Kommunernas nettodriftkostnader efter huvudsektor 2007*

Även när det gäller nettodriftskostnaderna per sektor är skillnaderna stora mellan kommunerna. Eckerö har de högsta kostnaderna per invånare för socialväsendet, följt av Mariehamn. Skärgårdskommunerna har i genomsnitt de högsta kostnaderna för undervisning och kultur per invånare räknat.

Den genomsnittliga skatteprocenten för de åländska kommunerna sjönk i år från 16,73 till 16,70 procent. På grund av de avdrag som finns i kommunalbeskattningen är den effektiva skattegraden dock drygt fem procentenheter lägre, eller 11,69 procent. Då det gäller fastighetsskatterna beskattar endast två kommuner (Finström och Geta) bostäder för stadigvarande boende år 2008. Samtliga kommuner har likväl den högsta tillåtna skattesatsen på fritidsbostäder, (0,9 procent).

3.2 Förändringar inom den sociala sektorn påverkar kommunernas kostnader

Flera reformer är inför nästa år aktuella inom framför allt den sociala sektorn, reformer som påverkar kommunernas kostnader samt kostnadsfördelningen mellan landskapet och kommunerna.

Redan den 1 juni i år trädde en förändring av utkomststödslagen i kraft. Vid fastställandet av utkomststöd beräknas barnbidrag och ensamförsörjartillägg som inkomst, vilket betyder att när barnbidraget och ensamförsörjartillägget höjs kommer höjningen inte de barnfamiljer som lyfter utkomststöd tillgodo. Utkomststödet minskar lika mycket som de övriga bidragen höjs. Förslaget till förändring är utformat så att även de barnfamiljer som samtidigt lyfter utkomststöd ska få del av framtida höjningar av barnbidrag respektive ensamförsörjartillägg. Enligt landskapsregeringens beräkningar kommer merkostnaden för kommunerna att uppgå till ca 6.000 euro per månad eller drygt 30.000 euro per år, enligt det antal stödmottagare som fanns enligt 2005 års statistik.

Den 1 oktober trädde den nya barnskyddslagen i kraft. Syftet med den nya lagen är att säkerställa att barn och familjer får det stöd från samhället som de kan behöva för att barnens grundläggande behov av trygghet ska tillgodoses. Lagen innebär att mycket av det som sedan tidigare tillämpas inom barnskyddet på Åland nu finns reglerat i lag. Den nya barnskyddsjouren inledde sin verksamhet redan tidigare under året.

Vid årsskiftet börjar en ändring av landskapslagen om tillämpning av riks författningar om socialvård tillämpas, förändringen innebär att bestämmelser om när kommunen kan bevilja stöd för närståendevård införs på lagnivå. Förslaget innehåller även utökade möjligheter för närståendevårdare att få lediga dagar, antalet lediga dagar ökar i genomsnitt från två till fem. Därtill regleras lägsta tillåtna arvode samt pensions- och olycksfallsförsäkringsskydd för närståendevårdare i lagen. Dessa bestämmelser utökar tryggheten för närståendevårdaren. Ålands kommunförbund har beräknat att de åländska kommunernas kostnader ökar med i storleksordningen 500.000 euro per år till följd av förändringen. Kommunerna kommer emellertid inte att kompenseras för den här merkostnaden.

Under år 2009 förväntas vidare en förändring i lagstiftningen om underhållstrygghet träda ikraft. Avsikten är att överföra betalningen av underhållsstöd samt den lagenliga indrivningen av underhållsstöd och underhållsbidrag från kommunerna till Folkpensionsanstalten (FPA). Landskapsregeringen avser att ingå avtal med FPA. Förändringen innebär att uppgifter överförs från kommunerna och att kostnaderna för hanteringen av underhållsstöd och -bidrag minskar för de åländska kommunerna. Landskapsregeringen har aviserat att landskapsandelarna för den sociala sektorn kommer att justeras i motsvarande grad så att förändringen blir kostnadsmässigt neutral. I samband med den justeringen kommer även andra förändringar som rör kommunernas kostnader och inkomster att beaktas.

På liknande sätt kommer intressebevakartjänsten och konsumentrådgivningen att överföras från kommunerna till staten under början av år 2009.

De senast nämnda förändringarna i uppgiftsansvaret där uppgifter avlyfts kommunerna är en indirekt konsekvens av kommun- och servicestrukturreformen i riket.

På lite längre sikt kommer kostnaderna för basservicen i kommunerna att öka ytterligare som ett resultat av den åldrande befolkningen. För att underlätta för kommunerna att planera för den förändrade befolkningsstrukturen presenterade ÅSUB befolkningsprognoser för olika åldersgrupper per kommun i senaste översikt för den kommunala sektorn (ÅSUB Rapport 2008:4).

Även inom andra sektorer än den sociala påverkar förändrade bestämmelser kostnadsnivån för kommunerna. Bland sådana förändringar som på sikt ökar kommunernas kostnader kan nämnas höjda krav på de bilar som handhar skolskjutsarna samt ökat ansvar för tillståndsgivning och övervakning av avloppsanläggningar för kommunerna.

Kommunarbetsgivarnas socialförsäkringsavgifter

Inför år 2009 finns tillsvidare inte några uppgifter om att det skulle ske några större förändringar i kommunarbetsgivarnas socialförsäkringsavgifter. Sjukförsäkringsavgiften höjs en aning, medan arbetsgivarens genomsnittliga pensionsavgift sjunker från 23,8 till cirka 23,1 procent nästa år (Källa: Statsbudgeten).

3.3 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster

Behovet att kunna prognostisera skatteinkomsterna inom den kommunala sektorn är stort, eftersom skatteinkomsterna är den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. Samtidigt är tillgången på aktuell information om utvecklingen av skatteinkomsterna knapp. Beskattningen för år 2007 slutförs först i slutet av oktober i år, då budgetberedningen för år 2009 till stor del är klar. Poängteras bör att osäkerhetsfaktorerna inför år 2009 är många och flera av de antaganden som använts i kalkylerna därför ännu kan komma att ändras.

Informationskällor

Kalkylerna för de olika skatteinkomstslagen som presenteras nedan har följande källor som grund. När det gäller förvärvsinkomst- och samfundsskatterna har utgångspunkten varit den slutliga debiteringsstatistiken fram till och med år 2006 samt preliminära uppgifter per 6 oktober för 2007 års beskattning. När det gäller årets fastighetsskatter

har vi utgått från uppgifter från den 15 september. På basen av de här skatteuppgifterna har vi byggt våra prognoser för åren 2008 och 2009. För själva prognoserna har mervärdesskatteregister- och företagsregisterinformation, ÅSUBs konjunkturenkäter till företagen, nationalräkenskapsdata, befolkningsrörelse- och bostadsproduktionsstatistik samt annan relevant statistik från ÅSUB använts. Dessutom har de åländska börsbolagens och andra större företags bokslut och delårsrapporter granskats.

Antaganden

I sammanställningen i **Tabell 2** finns följande antaganden och preliminära data som beräkningarna av skattebasens utveckling bygger på. Den åländska BNP-tillväxten år 2007 beräknas ha uppgått till ca 5,4 procent reellt, för i år tyder ÅSUBs prognoser på att tillväxten skulle sjunka rejält och till och med bli negativ, -0,8 procent, för att åter stiga en aning, 0,1 procent, år 2009.

Enligt preliminära beräkningar steg förvärvsinkomstsumman ifjol med ca 5,3 procent och förväntas öka med 5,8 procent i år och 4,3 procent nästa år. I år påverkas utvecklingen av hög inflyttning och relativt snabba allmänna löneökningar. Prognosen för nästa år bygger på bedömningen att sysselsättningssituationen fortsätter att vara relativt god och att vi har en fortsatt inflyttning, om än inte på samma nivå som i år.

Förändringen av det åländska konsumentprisindexet beräknas i år stiga till 4,2 procent, men sjunka tillbaka till 2,8 procent år 2009. Prisindexet för den kommunala basservicen förväntas enligt preliminära uppgifter i år stiga med hela 5,4 procent⁴ huvudsakligen på grund av att kommunsektorns förtjänstnivåindex steg mycket fjärde kvartalet ifjol. Den ökningen beror i sin tur till stor del på det förhandlingsresultat som hösten 2007 nåddes beträffande kollektivavtalen inom kommunsektorn. Ökningen för basprisindexet om 5,4 procent innebär att 4 § i landskapslagen om ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna "Justering av landskapsandelarna i motsvarighet till förändringarna i kostnadsnivån" tillämpas för första gången. Där stadgas nämligen att;

"Landskapsandelarna för driftskostnaderna justeras under verksamhetsåret i motsvarighet till de faktiska förändringarna i kostnadsnivån utgående från en jämförelse mellan prisindex för den kommunala basservicen året före verksamhetsåret och prisindex för den kommunala basservicen verksamhetsåret. Förändringarna i fråga om kostnadsnivån beaktas endast om kostnadsnivån ökat eller minskat med över fem procent. Justeringen görs i förhållande till den förändring som överstiger fem procent."

Nästa år beräknas basprisindexet öka med cirka 3,5 procent, såväl lönenivåerna som allmänna kostnadsnivån beräknas stiga långsammare 2009.

⁴ Se Offentliga sektorn 2008:3 Prisindex för den kommunala basservicen på Åland, Preliminära siffror

För byggnadskostnadsindexet uppskattas ökningstakten mattas av, från en tillväxttakt om hela 5,9 procent år 2007 till 4,5 procent år 2008 och 3,7 procent år 2009.

Den totala samfundsskatteprocenten för företagen antas vara oförändrad på 26 procent även nästa år och även kommunsektorns andel av skatterna antas bli den samma som i år d v s 22,03 procent.

Tabell 2. Centrala prognossiffror och antaganden

	2006	2007*	2008**	2009**
BNP till marknadspris, volymförändring, %	-0,5	5,4	-0,8	0,1
Förvärvsinkomstsumman, förändring, %	2,7	5,3	5,8	4,3
Befolkningstillväxt	157	230	245-265	190-220
Arbetslöshetsgrad (öppen), %	2,2	2,1	2,1	2,3
Prisindex för basservicen 2000=100	4,0	2,9	5,4	3,5
Konsumentprisindex, förändring %	1,7	1,7	4,2	2,8
Byggnadskostnadsindex, förändring %	3,7	5,9	4,5	3,7
Kort ränta (euribor 3 mån), %	3,1	4,3	4,8	4,6
Kommunal skatteprocent, vägt medeltal	16,8	16,7	16,7	16,7
Samfundsskatteprocent	26,0	26,0	26,0	26,0

För en närmare beskrivning av prognosantagandena och analysen av konjunkturläget, se *kapitel 4 och 5*.

Förvärvsinkomstskatterna eller den så kallade kommunalskatten

Kalkylen för förvärvsinkomstskatterna presenteras i tabellen nedan för kommunerna sammantaget och i rapportens bilagedel för de tre regionerna; Mariehamn, landsbygden och skärgården. För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun fås från ÅSUB.

Tabell 3. Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter, 1.000 euro (enligt debitering)⁵

	2006	2007*	2008**	2009**
Förvärvsinkomster	534 462	562 932	595 636	621 278
<i>förändring, %</i>	2,7	5,3	5,8	4,3
därav utlandsinkomster	30 536	30 500	30 500	30 500
Avdrag, riks-	111 736	107 504	113 136	118 125
Avdrag för inkomstens förvärvande	9 763	10 251	10 764	11 194
Förvärvsinkomstavdrag	44 337	38 027	41 509	41 509
Grundavdrag	4 640	4 640	4 640	4 640
Övr avdrag inkl pensionsink avdrag	52 996	54 586	56 223	60 781
Avdrag, åländska	14 278	36 263	38 005	39 309
Resekostnadsavdrag	6 099	6 218	6 337	6 460
Studielåneavdrag	181	186	192	198
Sjukdomskostnadsavdrag	7 120	6 657	6 923	7 062
Studieavdrag	878	896	913	932
Allmänt avdrag	0	22 305	23 639	24 657
Avdrag, sammanlagt	126 014	143 767	151 141	157 433
"Beskattningsbar inkomst"	408 448	420 206	444 494	463 845
Skattesats	16,78	16,73	16,70	16,70
Kalkylerad skatt	68 797	70 646	74 572	77 798
Arbetsinkomstavdrag				1 376
Övr. avdrag från skatten mm.	4 679	4 809	4 940	5 076
Debiteras	64 119	65 837	69 632	71 346
<i>förändring, %</i>	4,4	2,7	5,8	2,5
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	380 770	391 709	415 142	425 510
<i>förändring, %</i>	3,5	2,9	6,0	2,5

De preliminära uppgifterna för beskattningen för 2007 för kommunerna tillsammans visar att tillväxten i förvärvsinkomstskatterna stannade på 2,7 procent ifjol. Den låga tillväxttakten beror dels på att den genomsnittliga skattesatsen sjönk, men framför allt återinfördes det allmänna avdraget i den åländska kommunalbeskattningen. Effekten av det allmänna avdraget kompenseras dock kommunerna fullt ut. Den samlade tillväxten i förvärvsinkomstsumman uppgick preliminärt till 5,3 procent. I år beräknas tillväxten bli ännu lite snabbare, 5,8 procent. Både inkomstnivåerna och antalet sysselsatta beräknas öka i år. Eftersom det inte gjordes några större förändringar vad gäller avdragen inför i år beräknas skatteinkomsterna öka i samma takt som förvärvsinkomsterna.

⁵ För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun fås från ÅSUB. De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excel-format med möjlighet att föra in egna bedömningar av till exempel tillväxten i förvärvsinkomsterna eller den kommunala skatteprocenten. Alla avdrag och den skatt som ska debiteras räknas ut automatiskt.

Också inför 2009 beräknas tillväxten i förvärvsinkomsterna vara relativt snabb tack vare fortsatt inflyttning och gott sysselsättningsläge samt stigande pensions- och lönenivåer. Vi har bedömt att tillväxten i inkomsterna kommer att uppgå till cirka 25 miljoner euro, eller 4,3 procent. Tillväxten i skatteinkomsterna beräknas stanna på 2,5 procent till följd av de nya avdragen, men skulle trots det för första gången överstiga 70 miljoner euro. Eftersom de avdragsförändringar som görs inför 2009 inte är så kallade åländska avdrag, finns det ingen automatik att de åländska kommunerna kompenseras för de här förändringarna.

I kalkylen har vi även tagit med de slutliga uppgifterna om utlandsinkomsterna år 2006 samt grovt skattade belopp för åren 2007-2009, för att visa deras andel av de totala förvärvsinkomsterna. Utlandsinkomsterna ingår i förvärvsinkomsterna. Avdrag kan till vissa delar göras från dessa inkomster, medan ingen kommunalskatt tillfaller kommunerna för utlandsinkomsterna.

Enligt relativt nya regler om källskatt⁶ kan personer som kommer till Åland för att arbeta högst sex månader och som betalar en källskatt på 35 procent, vid årets slut räkna samman sin årsinkomst och söka tillbaka den del av källskatten som överstiger den skatt som en i Finland bosatt person skulle ha betalat. Ett villkor är att minst 75 procent av årsinkomsten kommer från Finland. Man kan ansöka om återbäring av källskatt inom fem år efter uppbörden av skatten. Det är fortfarande i dagsläget svårt att beräkna effekten av den här relativt nya möjligheten.

Betonas kan att de debiterade skatterna, alltså de skatter skattebetalarna har att betala för ett år, inte helt överensstämmer med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

Avdragen

Bland de så kallade *riksavdragen*, de avdrag i kommunalbeskattningen som är identiska med avdragen i rikslagstiftningen, presenteras de där förändringar skett under de aktuella åren eller där en precisering annars har betydelse för beräkningen av skatteutfallet.

De avdrag som är specifika för den åländska lagstiftningen eller där utformningen avviker från den i riket (här kallade *åländska avdrag*) är alla specificerade för att klargöra omfattningen av dem. I år tillämpas den nya lagstiftningen om

⁶ Av källskatt på inkomst som fås i en åländsk kommun tillkommer 60 procent staten och 40 procent kommunerna inom landskapet. Belopp som redovisas till enskilda kommuner beräknas genom att kommunernas andel av nettointaget av källskatt på Åland fördelas i förhållande till invånarantalet under året som föregår redovisningen.

landskapsandelar och kompensationer till kommunerna för första gången. Genom det nya landskapsandelssystemet kompenseras de åländska kommunerna för de av drag i kommunalbeskattningen som endast tillämpas på Åland. Däremot regleras de avdrag från kommunalskatten som tillämpas i hela landet vanligen genom blankettlagstiftning. När dessa avdrag utökas och kommunernas inkomster sjunker till följd av förändringarna kompenseras kommunerna i riket för förändringarna av staten, vanligen genom statsandelssystemet. För de åländska kommunerna finns inte någon sådan automatik. Och genom att de flesta förändringar i avdragen sker genom blankettlagstiftning behöver lagtinget inte aktivt ta ställning till förändringarna och blir därmed inte uppmärksamgjord på alla förändringar som införs i den åländska kommunalbeskattningen. På förslag finns nu att Åland skulle utarbeta en helt egen kommunalskattelag och därmed frångå systemet med blankettlagar som kan vara svåra att överblicka.

Förändringar i avdragen påverkar den skatt invånarna ska betala, men samtidigt påverkas alltså skattetagarnas inkomster. I den finländska regeringens budgetproposition för 2009 föreslås lättnader i inkomstbeskattningen för inkommande år. Tidigare år har beskattningen främst lindrats genom att öka förvärvsinkomstavdraget såväl inom statsbeskattningen som i kommunalbeskattningen. Inför år 2009 föreslås att förvärvsinkomstavdraget slopas i statsbeskattningen och ersätts med ett arbetsinkomstavdrag. Därtill utökas pensionsinkomstavdraget och hushållsavdraget (se RP112/2008).

Den del av förvärvsinkomstavdraget som görs från kommunalskatten blir kvar på samma nivå som i år även år 2009. Det nya arbetsinkomstavdraget görs i första hand direkt från statsskatten. För de personer som inte betalar någon statsskatt görs avdraget från kommunalskatten, det gäller personer med inkomster under 13.500 euro. Avdraget görs således från skatten och inte från den skattepliktiga inkomsten. Pensionsinkomstavdraget ökar såväl inom statsbeskattningen som inom kommunalbeskattningen. Dels justeras procentsatserna så att avdraget ökar på en allmän nivå, dels lindras beskattningen av makar som får pensionsinkomst. Beskattningen av pensionsinkomster lindras så att skattegraden framöver är högst så hög som för dem som lyfter löneinkomst. I dagsläget kan pensionsinkomsterna beskattas hårdare än löneinkomster.

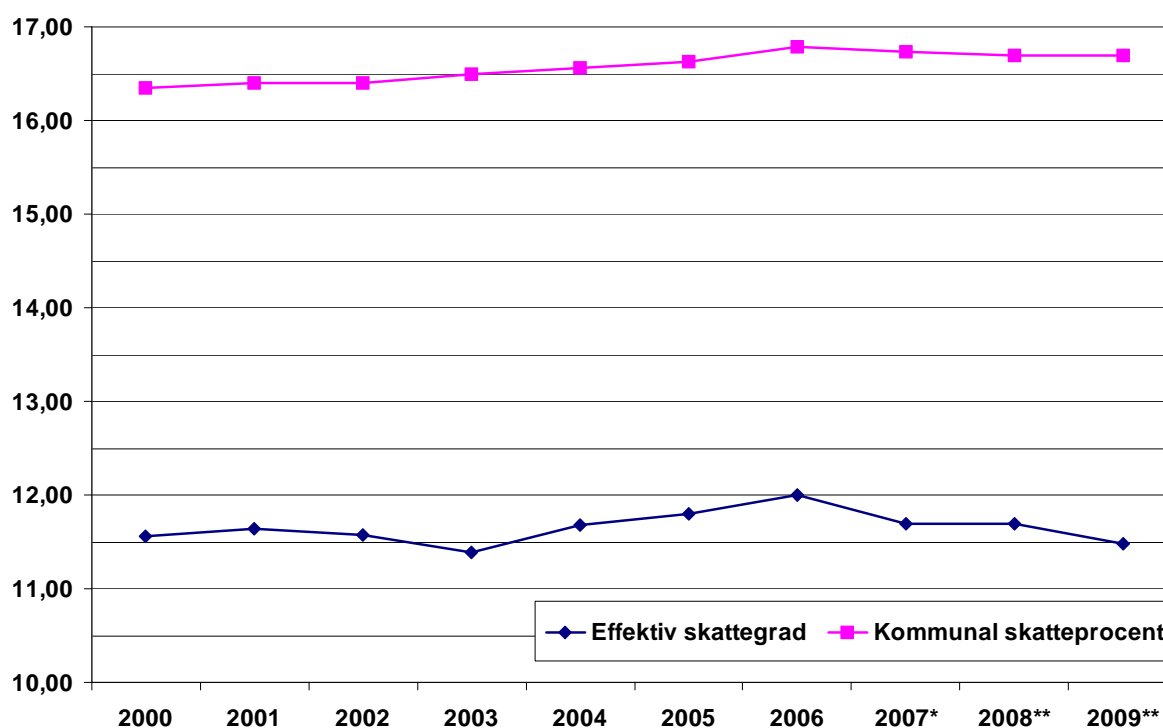
Förändringen kommer att påverka kommunerna i olika utsträckning, kommuner med stor andel låginkomsttagare kommer att förlora mer än andra kommuner. Sålunda kommer skatteeffekterna av arbetsinkomstavdraget att drabba Föglö, Geta, Sottunga, Vårdö och Eckerö mer än andra kommuner. På liknande sätt kommer förändringen av pensionsinkomstavdraget att ha olika stor effekt i olika kommuner. Kommuner med stor

andel pensionärer såsom Geta, Kumlinge och Sottunga drabbas mest. Totalt beräknas de åländska kommunernas skatteinkomster minska med 1.376.000 euro på grund av arbetsinkomstavdraget och med 490.000 euro till följd av det utvidgade pensionsinkomstavdraget. I bilagan till rapporten finns en sammanställning över effekterna per kommun.

För de övriga avdragen i kommunalbeskattningen har det skett endast små förändringar jämfört med tidigare kalkyler. Resekostnadsavdraget påverkas i viss mån av att busstaxorna för Ålandstrafiken sänktes hösten 2007. För sjukdomskostnadsavdraget har vi beaktat den allmänna konsumentprisutvecklingen inom sektorn. För det allmänna avdraget har slutligen det nominella beloppet vuxit sedan vårens prognos som ett resultat av den allmänt snabbare utvecklingen av förvärvsinkomsterna.

Den totala avdragsgraden, inklusive de avdrag som görs direkt från skatten, steg enligt preliminära beräkningar till drygt 30 procent ifjol genom införandet av det allmänna avdraget. De åländska avdragen höjer avdragsgraden med cirka 6,4 procent enligt samma kalkyl. Avdragen gör att den effektiva skattegraden i genomsnitt är mer än 5 procentenheter lägre än den genomsnittliga kommunala skatteprocenten. I **Figur 5** nedan åskådliggörs skillnaden mellan den verkliga genomsnittliga skattesatsen för de åländska kommunerna och den effektiva skattegraden, alltså hur stor andel av bruttoförförvärvsinkomsterna som verkligen går till kommunalskatt.

Figur 5. Effektiv skattegrad och egentlig kommunal skattesats för kommunerna i genomsnitt

Stor osäkerhet om utvecklingen av samfundsskatterna

Samfundsskatten, eller bolagsskatten, utgör den näst största enskilda skattevärdet för kommunerna. Osäkerhetsfaktorerna för bedömningen av utvecklingen av dessa inkomster är dock stora, det är svårt att förutspå hur företagen kommer att agera och därmed hur utvecklingen av skatterna kommer att påverkas. En betydande del av företagsskatterna kommer från passagerarrederierna som under en längre period har genomgått stora strukturella förändringar. Företagsskatterna till Åland har därmed påverkats av passagerarrederiernas konkurrens- och lönsamhetsproblem, av förändringar i alkoholbeskattningen, av sjöfartsstöd och av utflaggningar.

Sedan början av det här året återbärs de förskottsskatter som uppburits från de ombordanställda på passagerarfartyg samt arbetsgivarens andel av samtliga obligatoriska och frivilliga lönebikostnader fullt ut. Det innebär att stödet till passagerarsjöfarten nu motsvarar det stöd lastfartygen får för arbetskraftskostnaderna. Därtill har det här stödet under året gjorts permanent även för passagerarsjöfartens del.

Inför 2009 har vi åter nya sjöfartsstöd att beakta och Eckerö Linjen har därtill, enligt offentliga uppgifter, beslutat förverkliga utflaggningen av M/S Eckerö. Bunkerkostnaderna har i år stigit till rekordnivåer, och förväntas vara fortsatt höga, trots att oljepriserna sjunker just nu, vilket påverkar lönsamheten för sjöfartssektorn.

Av de förändringar som berör sjöfarten och som aviserats i riksbudgeten är effekterna av ett eventuellt införande av en förnyad tonnagebeskattning mest svårbedömda. I skrivande stund finns inte information om utformningen av ett dylikt förslag och inte har det heller getts några entydiga besked om när en sådan förändring skulle träda ikraft.

Övriga förändringar som är aktuella inom sjöfartspolitikerna inför 2009 och som får effekter för rederiernas lönsamhet och därmed inkomstbeskattningen är att även de källskattskyldiga kommer att inkluderas i restitutionen. Det betyder att arbetsgivaren får tillbaka uppburna källskatter också från andra EU/EES-länder än Finland/Åland. Det blir alltså förmånligare än det varit i dagsläget att anställa personer t ex från Sverige eller Estland. Därtill inkluderas även inrikesgående lastfartyg i kustcabotagetrafik som är utsatta för konkurrens från fartyg i utrikestrafik i restitutionssystemet, vilket betyder att ms Fjärdvägen kommer att omfattas av stödet. Slutligen kommer kostnaderna för besättningsbyten i utländsk hamn för last- och passagerarfartyg som inte regelbundet trafikerar finländsk hamn att stödjas till halva kostnaden från och med maj 2009.

Enskilda företags vinster och inkomstskatter, och därmed enskilda företags agerande och till exempel bokslutsdispositioner har således avgörande betydelse för utvecklingen av de åländska kommunernas samfundsskatter.

För att bedöma den allmänna tillväxten inom åländskt näringsliv har de olika underlagsposterna i ÅSUBs BNP-prognos analyserats, och då framför allt utvecklingen av driftöverskottet och de finansiella posterna, som t ex aktieförsäljningar. De större företagen har analyserats skilt för sig.

Enligt den preliminära debiteringsstatistiken från Skattestyrelsen från den 6 oktober ökade företagsskatterna med 10,3 procent och uppgick till 11,28 miljoner euro år 2007. Det var tredje året i rad som samfundsskatterna uppvisade en snabb tillväxt på Åland, vilket avspeglar det goda konjunkturläge som präglat den åländska ekonomin de senaste åren.

Tabell 4. Prognos: kommunernas andel av samfundsskatten 2006-2009, euro (enl debitering)

	2006	2006	2007	2007*	2008	2008**	2009**	2009**
	Koefficient	Skatt	Koefficient	Kalk. skatt	Koefficient	Kalk. skatt	Kalk. koefficient	Kalk. skatt
Brändö	0,00432923	44 282	0,00443141	49 974	0,00574522	53 143	0,00629490	59 172
Eckerö	0,03866868	395 524	0,03012565	339 735	0,02582454	238 877	0,02131722	200 382
Finström	0,02295188	234 764	0,02000735	225 629	0,02175049	201 192	0,02074703	195 022
Föglö	0,01178921	120 586	0,01674441	188 831	0,02368377	219 075	0,02683590	252 257
Geta	0,00052545	5 375	0,00047496	5 356	0,00047822	4 424	0,00056550	5 316
Hammarland	0,00642780	65 747	0,00679212	76 597	0,00603034	55 781	0,00531550	49 966
Jomala	0,03769609	385 576	0,05524850	623 053	0,05813661	537 764	0,05573299	523 890
Kumlinge	0,00108687	11 117	0,00159149	17 948	0,00236307	21 858	0,00292792	27 522
Kökar	0,00043959	4 496	0,00042592	4 803	0,00044605	4 126	0,00041743	3 924
Lemland	0,00153350	15 686	0,00259332	29 246	0,00382388	35 371	0,00441352	41 487
Lumparland	0,00590458	60 395	0,00649811	73 281	0,00643924	59 563	0,00626734	58 913
Saltvik	0,04045577	413 804	0,04030552	454 537	0,02692469	249 053	0,02190979	205 952
Sottunga	0,00020867	2 134	0,00019934	2 248	0,00014718	1 361	0,00013325	1 253
Sund	0,00120975	12 374	0,00142201	16 036	0,00150646	13 935	0,00122750	11 539
Vårdö	0,00046445	4 751	0,00066639	7 515	0,00061410	5 680	0,00042587	4 003
Mariehamn	0,82630847	8 451 930	0,81247350	9 162 494	0,81608612	7 548 797	0,82546834	7 759 402
Hela Åland	1,00000000	10 228 541	1,00000000	11 277 283	1,00000000	9 250 000	1,00000000	9 400 000
<i>Förändring, %</i>		13,4%		10,3%		-18,0%		1,6%
Samfundsskatte-%		26,0		26,0		26,0		26,0
Kommunernas andel av skatterna, %		22,03%		22,03%		22,03%		22,03%

Våra prognoser för det här året ser inte lika ljusa ut. Framför allt är det för de större företagen som utfallet ser mindre bra ut. Rederierna visar, trots växande passagerarvolym och god intjäning per passagerare, vikande resultat på grund av höga bunkerkostnader. Inom finanssektorn påverkas branschen av oroligheterna på finansmarknaderna och stigande kostnader för den egna finansieringen. För de mindre företagen räknar vi med en fortsatt tillväxt i resultaten och därmed högre inkomstskatter. Sammantaget beräknar vi att samfundsskatterna för i år kommer att

stanna på ungefär den nivå som de hade år 2005.

Inför 2009 är osäkerheten stor, som tidigare konstaterats. I prognosen i tabellen ovan har vi *inte beaktat införandet av tonnageskatten*, eftersom vi i dagsläget inte har information om hur beredningen framskrider och hur skatten skulle utformas. Om den reviderade tonnagebeskattningen börjar tillämpas från ingången av år 2009 har vi grovt kalkylerat med att de åländska kommunernas andel av samfundsskatten kan komma att sjunka med ytterligare uppemot 1,5 miljoner euro. I dagsläget har vi beräknat att kommunernas andel av samfundsskatterna kan uppgå till 9,4 miljoner euro nästa år.

I 2009 års prognos har vi kalkylerat med att vinsterna inom finanssektorn kan komma att sjunka något jämfört med innevarande år, att rederierna tack vare något sjunkande bränslepriser och införandet av de nya stödordningarna kan komma att uppvisa förbättrade resultat samt att företagssektorn även i övrigt uppvisar en viss tillväxt i vinsterna under året.

Kompensation för kapitalinkomstskatterna

I samband med att den fördelningsgrund för samfundsskatterna som tillämpas idag infördes år 2002, togs även ett system för kompensation till kommunerna för uteblivna skatteintäkter från kapitalinkomst från jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare i bruk. Grundtanken är att det för kommunerna ska vara likvärdigt om företagsamheten sker i bolagsform eller om den utövas av enskilda yrkesutövare eller näringsidkare.

Kompensationen grundar sig på fördelningen av de aktuella kapitalinkomsterna mellan kommunerna de tre senaste åren för vilka beskattningen slutförts. I år utgör sålunda åren 2004-2006 grunden för kompensationen till kommunerna och år 2009 är det beskattningsåren 2005-2007 som utgör grunden för beräkningen. I år sänktes det belopp som fördelas från 24,09 procent till 20,4564 procent av de aktuella kapitalinkomstskatterna.

I fjol blev kompensationen till kommunerna för dessa skatter närmare 2 miljoner euro. Den ovanligt stora summan var främst ett resultat av överlåtelsevinster som uppstått vid försäljning av chipsaktier. I år hade summan som kompenserades kommunerna sjunkit till ca 894.000 euro. Den totala summan kapitalinkomstskatt som påfördes jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare var ca 4,4 miljoner euro.

Vi har tidigare diskuterat svårigheterna med att prognostisera samfundsskatterna. Förutsättningarna när det gäller möjligheterna att göra prognoser för kapitalinkomstskatterna är likartade. Enskilda händelser kan påverka utfallet på ett betydande sätt. Enligt preliminära uppgifter från skattestyrelsen uppgick de totala

kapitalinkomstskatterna på Åland till 21.321.400 euro skatteåret 2007. ÅSUB beräknar att summan av den kapitalinkomstskatt som påfördes jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare var drygt 5 miljoner euro år 2007, av vilket strax över 1 miljon euro ska kompenseras till kommunerna år 2009. Även för kapitalinkomsterna slutförs beskattningen i månadsskiftet oktober-november, då blir de fastställda skatterna för år 2007 kända. För en närmare kalkyl över fördelningen av kompensationen per kommun, se avsnitt 3.4, om landskapsandelarna till kommunerna, nedan.

Fastighetsskatterna

Inkomsterna från fastighetsskatterna har haft en relativt liten betydelse för den kommunala sektorns ekonomi på Åland (cirka 1,6 miljoner euro på 2009 års nivå). Fastighetsskatterna är dock inte oväsentliga för flera kommuner bland annat på grund av omfattande fritidsbebyggelse t.ex i Brändö, Sottunga, Vårdö och Lemland. I snitt kommer 40 procent av fastighetsskatterna från fritidsbostäder, 4 procent från stadigvarande bostäder och resterande 56 procent från den allmänna skatteprocenten.

Med stigande beskattningsvärden ökar betydelsen av fastighetsskatterna för de åländska kommunerna. I år ökade beskattningsvärdena med 5,7 procent eller med ca 47.000 euro jämfört med år 2007 och beräknas ytterligare öka med 3,7 procent år 2009.

Fastighetsskatten beräknas uppgå till drygt 1,5 miljoner euro i år, en ökning om 3,2 procent jämfört med år 2007. Orsaken till att fastighetsskatten inte ökar lika snabbt som beskattningsvärdena är att en kommun avskaffade skatten på stadigvarande boende, medan skattesatsen på fritidsbostäder och den allmänna fastighetsskatten är oförändrad. Skatten på stadigvarande boende minskade med 29 procent i år, medan skatten på annan bostad och den allmänna fastighetsskatten steg med 5,5 respektive 4,4 procent. Från år 2008 till 2009 beräknas fastighetsskatterna öka med 3,7 procent.

Kalkylen för fastighetsskatterna presenteras per fastighetsskatteslag enligt debitering (se **Tabell 5** nedan). För fastighetsskatterna har den redovisade skatten i allmänhet väl motsvarat debiterade belopp. I prognosen för år 2009 har Skattestyrelsens fastighetsskatter och beskattningsvärden hösten 2008 använts som grund. Dessa värden har sedan justerats på basen av den uppskattade förändringen av byggnadskostnadsindex, som beräknas stiga med 3,7 procent det kommande året. I kalkylen har vidare antagits att kommunerna inte justerar skattesatserna inför år 2009. Beräkningar av effekterna av justerade skatteprocenter är dock lätta att göra på basen av beskattningsvärdena per skatteslag.

I kalkylen har inte beaktats nybyggnation och åldersavdrag. Åldersavdragen tar nämligen till viss del ut den tillväxt i värden som härstammar från nybyggnation och till

den del nybyggnation i enskilda kommuner sker i större omfattning, som exempelvis i Jomala, har kommunen själv god kännedom om omfattningen.

Tabell 5. Fastighetsskattekalkyl per kommun 2008-2009, 1.000 euro (enligt debitering)

	2008*			2008* Skatt Totalt	2009**			2009** Skatt Totalt
	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.		Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	
Brändö	7 503	3 229	4 260	29,0	7 780	3 349	4 418	30,1
Eckerö	15 193	5 634	20 419	171,5	15 755	5 843	21 174	177,9
Finström	42 000	4 652	21 606	244,9	43 554	4 824	22 406	254,0
Föglö	8 615	6 189	4 962	87,6	8 934	6 418	5 146	90,9
Geta	5 553	4 232	6 169	84,5	5 759	4 389	6 397	87,6
Hammarland	23 069	5 674	10 254	68,3	23 923	5 884	10 633	70,8
Jomala	61 382	4 707	46 729	268,9	63 653	4 881	48 458	278,8
Kumlinge	4 804	3 069	2 800	37,5	4 981	3 183	2 904	38,8
Kökar	3 960	3 139	2 880	43,9	4 106	3 256	2 986	45,5
Lemland	26 838	8 149	13 139	88,1	27 831	8 451	13 625	91,4
Lumparland	5 397	2 834	4 163	36,3	5 596	2 939	4 317	37,6
Saltvik	26 548	5 698	9 833	66,7	27 530	5 909	10 197	69,1
Sottunga	1 407	1 274	1 499	11,5	1 459	1 321	1 555	11,9
Sund	14 488	5 003	6 788	56,2	15 024	5 188	7 039	58,3
Vårdö	6 345	5 459	5 007	55,2	6 580	5 661	5 193	57,2
Mariehamn	231 572	700	157 846	190,8	240 140	725	163 687	197,8
Hela Åland	484 673	69 644	318 356	1 540,8	502 606	72 220	330 135	1 597,8
Förändring	6,3%	5,5%	4,8%	3,2%	3,7%	3,7%	3,7%	3,7%

Källa: Skattestyrelsens hemsida. Föreningshus och dylikt har inkluderats i beskattningsvärdena även om de befriats från fastighetsskatten.

Sammandrag över skattekalkylerna

I **Tabell 6** nedan sammanfattas resultaten av kalkylerna för kommunernas tre skatteslag; förvärvsinkomstskatt, andel av samfundsskatt och fastighetsskatt. Enligt de preliminära uppgifterna för år 2007 ökade skatteinkomsterna sammantaget med 3,4 procent. Snabbast ökade samfundsskatterna, medan fastighetsskatterna uppvisade en negativ utveckling som ett resultat av sänkta skattesatser. I euro räknat ökade ändå förvärvsinkomstskatterna mest, med drygt 1,7 miljoner euro.

I år beräknas den samlade tillväxten i kommunernas skatteinkomster dämpas enligt ÅSUBs prognoser. Framför allt är det samfundsskatterna som bidrar till den svaga utvecklingen, dessa skatter beräknas bli lägre i år än ifjol. Prognosen har reviderats starkt nedåt sedan i våras. Förvärvsinkomstskatterna växer däremot snabbt i år tack vare stigande lönenivåer och relativt stor inflyttning till Åland.

Tabell 6. Sammandrag över kommunernas kalkylerade skatteinkomster, 1.000 euro

	2006	2007*	2008**	2009**
Förvärvsinkomstskatt	64 119	65 837	69 632	71 346
<i>förändring, %</i>	4,4	2,7	5,8	2,5
Andel av samfundsskatt	10 229	11 277	9 250	9 400
<i>förändring, %</i>	13,4	10,3	-18,0	1,6
Fastighetsskatt	1 684	1 493	1 541	1 598
<i>förändring, %</i>	23,8	-11,3	3,2	3,7
Skatteinkomster, totalt	76 032	78 608	80 423	82 344
<i>förändring, %</i>	5,9	3,4	2,3	2,4

Den samlade prognosen för nästa år tyder på en fortsatt rätt svag tillväxt, i synnerhet om man beaktar att inflationen nu är relativt hög. Förvärvsinkomstskatterna växer relativt långsamt nästa år på grund av de nya avdrag som införts via blankettlagstiftningen, tillväxten beräknas bli ungefär 2,5 procent eller 1,7 miljoner euro. Inkomstskatterna från företagssektorn kan komma att återhämta sig en aning. I den kalkylen har vi dock inte beaktat ett möjligt införande av utvidgad tonnagebeskattning från 2009. Fastighetsskatterna är det skatteslag som beräknas öka snabbast procentuellt sätt.

3.4 Landskapsandelarna till kommunerna

Det reviderade landskapsandelssystemet tillämpas för första gången i år. Systemet bygger dock till stora delar på samma principer som tidigare system, landskapsandelarna fastställs även i fortsättningen till stora delar på basen av antal invånare och åldersstrukturen i kommunerna. Även indelningen av kommunerna i bosättningsstrukturgrupper grundar sig liksom tidigare på befolkningstätheten.

Landskapsandelarna för år 2009 baseras för de flesta områden på nettodriftskostnaderna per verksamhetsområde enligt den officiella ekonomistatistiken för år 2005. Dessa nettodriftskostnader skrivs sedan upp med hjälp av basprisindexet för den kommunala sektorn till 2009 års nivå⁷. För barnskydd och missbrukarvård används dock nettokostnaderna enligt ekonomistatistiken för år 2007, och för specialomsorgen Ålands Omsorgsförbunds bokslutsuppgifter för år 2007. Från dessa nettokostnader dras sedan en självrisk beroende på till vilken bosättningsstrukturgrupp kommunen hör (se tabell i bilagan).

⁷ Basbeloppen för socialvården (exkl. specialomsorg, barnskydd och missbrukarvård), grundskolan, Medis, bibliotek, idrott, ungdom och kultur samt den allmänna delen skrivs upp med hjälp av basprisindexet.

År 2009 uppskattas landskapsandelarna för driften sammantaget, då även kompensationer i form av landskapsandelar beaktas, uppgå till ca 39,6 miljoner euro (exkl. prövningsbaserade stöd), en ökning med 5,4 procent eller drygt 2 miljoner euro jämfört med år 2008 (**Tabell 7**). Kompensationerna ökar snabbare än de egentliga landskapsandelarna. Kompensationerna ökar med cirka 6,4 procent, de uppgiftsbaserade andelarna med 5,8 procent, medan övriga andelar hålls på i princip samma nominella nivå som år 2008. Av de egentliga landskapsandelarna så är det andelarna för den sociala sektorn som ökar snabbast.

Tabell 7. Preliminära landskapsandelar per sektor och kommun år 2009, euro

Kommun	Socialvård	Grundskola	Medborgar- institut	Bibliotek	Idr., ungd.- o. kulturv.	SAMMAN- LAGT uppgiftsbas. Is-andelar	Allm.Is-andel (inkl.bef.min).	Komplett- ering av skatte- inkomster	SAMMAN- LAGT övr. Is- andelar	Komp. för utebliven kap.ink.skatt	Kompensa- tion för "åländska" avdrag 2008 enl prognos	SAMMAN- LAGT kompensa- tioner	SAMMAN- LAGT överföringar för drift
Brändö	539 989	372 319		12 018	14 662	938 988	197 443	138 463	335 906	30 000	93 193	123 193	1 398 087
Eckerö	1 061 966	598 747		21 751	26 535	1 708 999	124 694	407 486	532 179	73 000	172 847	245 847	2 487 025
Finström	1 749 424	1 305 783		48 249	58 864	3 162 321	0	7 157	7 157	168 000	497 973	665 973	3 835 451
Föglö	678 858	451 079		13 715	16 732	1 160 384	247 332	141 650	388 982	49 500	107 094	156 594	1 705 959
Geta	460 085	380 368		10 439	12 736	863 628	186 644	353 628	540 272	11 500	77 218	88 718	1 492 619
Hammarland	1 233 796	958 537		33 203	40 507	2 266 043	190 350	247 670	438 020	35 500	265 612	301 112	3 005 175
Jomala	2 066 326	1 777 901		74 112	90 416	4 008 755	0	0	0	178 000	714 429	892 429	4 901 184
Kumlinge	407 555	221 959		8 625	10 522	648 661	142 291	36 351	178 642	15 000	82 667	97 667	924 969
Kökar	281 384	272 079		6 692	8 165	568 320	120 499	139 648	260 148	2 000	49 980	51 980	880 448
Lemland	1 189 127	1 190 789		41 781	50 972	2 472 669	92 125	0	92 125	210 000	342 094	552 094	3 116 888
Lumparland	261 916	273 869		9 120	11 126	556 031	52 282	7 609	59 891	8 000	80 528	88 528	704 451
Saltvik	1 333 318	863 222		40 791	49 765	2 287 096	89 943	1 165	91 107	63 500	337 692	401 192	2 779 395
Sottunga	129 544	85 920		2 734	3 335	221 532	60 526	0	60 526	26 500	25 758	52 258	334 317
Sund	939 050	719 578		24 790	30 244	1 713 662	142 121	203 504	345 625	19 000	207 410	226 410	2 285 697
Vårdö	439 745	343 679		10 463	12 765	806 652	166 106	132 701	298 807	10 000	83 137	93 137	1 198 596
Mariehamn	3 058 805	2 331 883	369 080	171 270	208 948	6 139 987	0	0	0	121 000	2 303 594	2 424 594	8 564 581
SUMMA	15 830 889	12 147 714	369 080	529 753	646 292	29 523 728	1 812 356	1 817 031	3 629 387	1 020 500	5 441 226	6 461 726	39 614 841

Vid beräkningen av skattekompletteringen för år 2009 ska den slutliga beskattningen för åren 2005-2007 ligga till grund. Eftersom beskattningen för år 2007 blir klar först i slutet av oktober har preliminära beskattningssuppgifter för år 2007 (per 6.10) använts i kalkylerna. Det samma gäller för kompensationerna för de så kallade åländska avdragen. Där bygger kalkylerna i tabellen på ÅSUBs prognoser för avdragen för 2007. För avdragskompensationerna gäller principen att de kompensationer som betalas ut år 2009 utgör förskott för det slutliga utfallet för år 2009. Kompensationerna justeras i enlighet med det slutliga utfallet i efterhand.

Kompensationer och prövningsbaserade stöd

Förutom landskapsandelar för de enskilda sektorerna och allmänna landskapsandelar får de åländska kommunerna således kompensationer i form av landskapsandelar. I år beräknas kompensationerna uppgå till sammantaget drygt 6,4 miljoner euro. Av dessa härrör cirka 5,4 miljoner från de åländska avdragen och runt 1 miljon från kompensationen för kapitalinkomstskatten.

För kommuner som tillsammans med en eller flera andra kommuner vidtar samarbetsutvecklande åtgärder kan landskapsregeringen bevilja ett samarbetsunderstöd efter prövning. Stödet betalas endast vid inledningen av samarbetsprojekt, i praktiken för det år samarbetet inleds samt året därefter. Ålands kommunförbund har exempelvis beviljats ett sådant understöd för införandet av en jourverksamhet för barnskydds-ärenden. Stödet betalas åren 2008-2009.

Därtill kan en kommun som på grund av kommunalekonomiska svårigheter är i behov av ökat ekonomiskt stöd beviljas ett särskilt understöd enligt prövning, om svårigheterna har sin grund i att en förändring skett och de bakomliggande faktorerna inte har kunnat förutses av kommunen. Även lokala särförhållanden kan beaktas vid bedömningen av behovet. Ett villkor för beviljande av stödet är att kommunen godkänt en åtgärdsplan för att balansera kommunernas ekonomi. Finström, Geta och Kökars kommuner har under senare år fått motta den här formen av prövningsbaserade stöd.

I **Tabell 8** nedan finns en sammanställning över utvecklingen av de olika landskapsandelarna och kompensationerna enligt sektor från år 2007 till 2009. År 2007 var det sista året som det tidigare landskapsandelssystemet tillämpades och tabellen belyser därmed den förändring som det nya systemet inneburit för de olika sektorerna. Den största förändringen har den nya lagen inneburit för andelarna inom den sociala sektorn. Observeras bör också att *de egentliga landskapsandelarna för 2008 ytterligare beräknas justeras upp med 0,4 procent* genom att det kommunala basprisindexet stigit över 5 procentenheter.

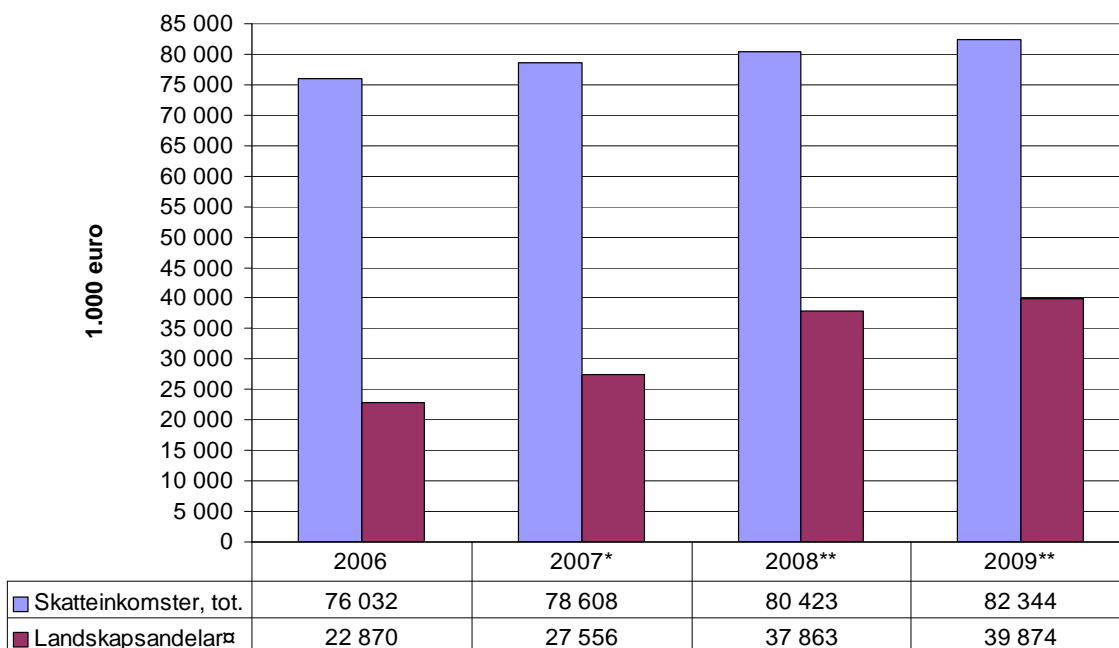
Tabell 8. Landskapsandelar och kompensationer per sektor 2007-2009, euro

	2007	2008*	2009**
Socialvården	9 022 146	14 788 301	15 830 889
Grundskolan	8 395 619	11 652 705	12 147 714
Medborgarinstitutet	276 760	350 080	369 080
Bibliotek	480 825	498 330	529 753
Idrott, ungdom, kultur	255 816	607 948	646 292
Allmän landskapsandel, totalt	827 360	1 751 102	1 812 356
Skatteutjämning/-komplettering	1 121 703	1 879 223	1 817 031
Landskapsandelar i form av kompensationer	7 175 305	6 335 171	6 720 500
-Kompensationer för avdrag #	5 180 412	5 441 226	5 700 000
-Komp. för utebliven kapitalinkomstskatt ##	1 994 893	893 945	1 020 500
-Komp. för ändrad samfundsskattefordelningsnyckel	-	-	-
Landskapsandelar och kompensationer, totalt	27 555 534	37 862 862	39 873 615
<i>Prövningsbaserade stöd ingår inte i denna tabell</i>			
# Enligt skatteår			
## Enligt utbetalningsår			

3.5 Kommunernas samlade skattefinansiering

Med kommunernas skattefinansiering avses kommunernas skatteinkomster och landskapsandelarna sammantaget. I **Figur 6** sammanfattas utvecklingen som helhet för dessa inkomstslag på basen av kalkylerna i den här rapporten.

Figur 6. Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro⁸

**Prognos

Den totala skattefinansieringen ökade med 7,3 procent ifjol och översteg för första gången 100 miljoner. I år beräknas ökningen vara hela 11,4 procent eller cirka 12,1 miljoner euro, främst som ett resultat av det nya landskapsandelssystemet som innebar att landskapsandelarna för driften, inklusive kompensationer, ökade med över 10 miljoner euro. Enligt ÅSUBs prognoser för nästa år beräknas skattefinansieringen öka med 3,3 procent, eller 3,9 miljoner euro. Landskapsandelarna beräknas öka med 5,3 procent medan tillväxten i skatteinkomsterna stannar på 2,4 procent.

⁸ Prövningsbaserade stöd ingår inte här i landskapsandelarna.

4. Allmän ekonomisk översikt

Texten i kapitel 4 och 5 utgör ett sammandrag, och i viss utsträckning en uppdatering av konjunkturanalysen i ÅSUB Rapport 2008:10, *Konjunkturläget hösten 2008*.

4.1 Det internationella konjunkturläget

Det internationella konjunkturläget är bekymmersamt. Krisen har blivit betydligt djupare och mer utdragen än vi – och de flesta andra bedömare – trodde när vi gjorde vår konjunkturbedömning i våras. Den fördjupade amerikanska bostadskrisen, och dess följdverkningar, har gjort att den internationella finanskrisen spridit sig och nu fördjupas. Dessutom har de stigande priserna på livsmedel och de höga oljepriserna bidragit till den avtagande tillväxten och det starka inflationstrycket i världsekonomin. Den globala ekonomin går in i en lågkonjunktur.

Konjunkturedgången hade till mitten av september i första hand drabbat OECD-länderna; tillväxten utanför OECD fortsatte att vara relativt hög. I synnerhet den kinesiska ekonomin har kunnat bibehålla en fortsatt hög tillväxttakt, vilket något har dämpat nedgången i världsekonomin. Efter 'den svarta måndagen' den 15 september, som följts av en rad 'svarta dagar', har krisen nu också definitivt spritt sig till Asien. En uppgång i den internationella konjunkturen kommer, som det ser ut i nuläget, tidigast i slutet av 2009. Men det bör påpekas att en vändning i den globala konjunkturen förutsätter en vändning i USA.

Världsmarknadspriset på olja har under våren och sommaren stigit långt över de nivåer som de flesta bedömare förutsade för bara ett halvår sedan, men har nu sedan toppnoteringarna i juli vänt neråt. Oljan blir nu billigare, i takt med att lågkonjunkturen slår till på allvar, och den sjunkande efterfrågan i världens ekonomier gör att prisökningen på råvaror stannar av, och priserna börjar sjunka. Därmed lättar det internationella inflationstrycket.

De internationella tillväxtutsikterna ser således dystra ut för den närmaste 12-månadersperioden. *Euroområdet* har nu på allvar drabbats av en fördjupad finansiell oro, snabbt stigande råvarupriser och sjunkande fastighets- och övriga tillgångspriser. Som läget är för närvarande bedömer vi att en vändning i konjunkturen är att vänta tidigast om ett år. Vi har kunnat se en försvagad tillväxt under sommaren och den ser ut att fortsätta att vara svag under hösten och under första hälften av 2009.

Vid tidpunkten för vår förra konjunkturbedömning för ett halvår sedan, förväntades inte inflationen bli så pass hög som den nu visat sig bli. För att tillväxten skall ta fart igen

skulle krävas en i det närmaste halvering av den nuvarande inflationen som nu närmat sig 4 procent, och att exporten tar ny fart, vilket i sin tur förutsätter en återhämtning och stigande efterfrågan i den amerikanska ekonomin.

Kraschen på bolåne-, fastighets- och aktiemarknaderna slår nu mot den reala ekonomin. Det ser ut som om den *amerikanska produktionens* tillväxt kan komma att bli negativ under det andra halvåret 2008. Tillväxten på årsbasis skulle då stanna på cirka 1,3 procent. Av allt att döma blir tillväxten sedan fortsatt svag under 2009; runt 0,5 procent. Därefter, när oron på bostads- och finansmarknaden lagt sig, bör det finnas möjligheter för en något starkare BNP-tillväxt i USA.

En återhämtning i den amerikanska ekonomin förutsätter att de amerikanska konsumenternas förtroende för den egna ekonomin återställs, vilket i sin tur förutsätter att de amerikanska huspriserna slutar sjunka. FED har gjort vad den kunnat, den amerikanska räntan är nu historiskt låg och räntegapet gentemot Eurozonen är det största sedan början av 2000-talet.

De *baltiska ländernas ekonomier* är stadda i en brant utförsbacke. Risker för kraschlandning är överhängande. Fastighetsbubblan har redan spruckit i Estland. Ett antal nordiska storbanker ligger ute med en stor del av den baltiska lånestocken och dessa banker kommer ofelbart att drabbas av kollapsen. De baltiska valutorna är också *de facto* knutna till Euron, vilket minskar staternas penningpolitiska manöverutrymme.

Tillväxtförväntningarna för de baltiska länderna måste skrivas ner rejält i förhållande till bedömningen i vårens konjunkturbedömning. I våras låg prognoserna för tillväxten av Estlands ekonomi under 2008 och 2009 på cirka 4 procent. Idag är en vanlig bedömning att tillväxtens volym inte ens kommer att vara positiv under det kommande året.

4.2 Konjunkturbilden i Finland och Sverige

Efter att under den första halvan av året ha haft en hyfsad tillväxt har den *finländska ekonomin* nu gått in i en lågkonjunktur, som förmodligen kommer att bestå under den närmaste 12-månadersperioden. Den samlade ekonomiska tillväxten i Finland ser i år ut att hamna kring 2,2 procent för att sedan falla tillbaka ytterligare till 1,3 under 2009, och därefter återhämta sig något under år 2010 (**Figur 7**).

Inflationen i Finland har stigit till oväntade nivåer under sommaren, så pass att prisökningarna på årsbasis kommer att hamna på cirka 4 procent. Förutom att världsmarknadspriserna på olja, råvaror och livsmedel steg kraftigt, spädde den finländska regeringens skattehöjningar på alkohol, el- och bränsle på inflationen.

Vi räknar med att den finländska inflationsuppgången nu kulminerat och att trycket lättar nästa år som en följd av ett lägre världsmarknadspris på olja, sjunkande importpriser och en dämpning av prisökningarna på livsmedel i och med den aviserade sänkningen av matmomsen hösten 2009. De finländska hushållens förtroende för ekonomin har visat en stadigt neråtgående trend under den senaste 12-månadersperioden och har under hela 2008 legat under genomsnittet för 2000-talet.

Tillväxten i Finlands utrikeshandel stagnerar. Exportens tillväxt sjunker i år till cirka 2,5 procent från 4,8 ifjol. Industriproduktionens tillväxt försvagas därmed. Förutsättningarna för en återhämtning på exportsidan nästa år ser i dagsläget inte särdeles ljusa ut. Europamarknaden kommer att vara fortsättningsvis svag och förutsättningarna för Rysslandsexporten är i dagsläget något oklara. En försvagad inhemsk efterfrågan minskar importtillväxten nästa år.

Konjunkturen i den finländska byggsektorn vänder nu ner. Arbetslösheten kan komma att stiga något nästa år, som en kombinerad effekt av att arbetskraftens storlek ökar något och vi får en lågkonjunktur i synnerhet inom bygg- och industrisektorerna.

Finlands offentliga finanser har under en följd av år varit mycket starka. Lågkonjunkturen i kombination med sänkta skatter, och på litet längre sikt, det krympande skatteunderlaget till följd av befolkningens åldrande, kommer att minska statens inkomster under den kommande 12-månadersperioden.

Den svenska ekonomin har upplevt en snabb avmattning under de senaste månaderna. Liksom i Finland utvecklas BNP-tillväxten svagt i år och nästa år och svensk ekonomi går in i en lågkonjunktur. Exporten, konsumtionen och investeringarna har utvecklats svagt, vilket dämpar tillväxten i den svenska ekonomin 2008 och 2009. Sysselsättningen minskar i den svenska industrin nästa år, och arbetslösheten stiger. De flesta bedömare tror på gradvisa räntesänkningar under 2009 och 2010.

Försvagningen av den svenska konjunkturen har i stort samma orsaker som gäller för Finland. Båda länder är starkt exportberoende och konjunkturedgången i OECD-området slår hårt mot industrin. Vi räknar för Sveriges del med en BNP-tillväxt på inte mer än 1,3 procent 2008, 0,9 procent 2009 och drygt 2 procent 2010.

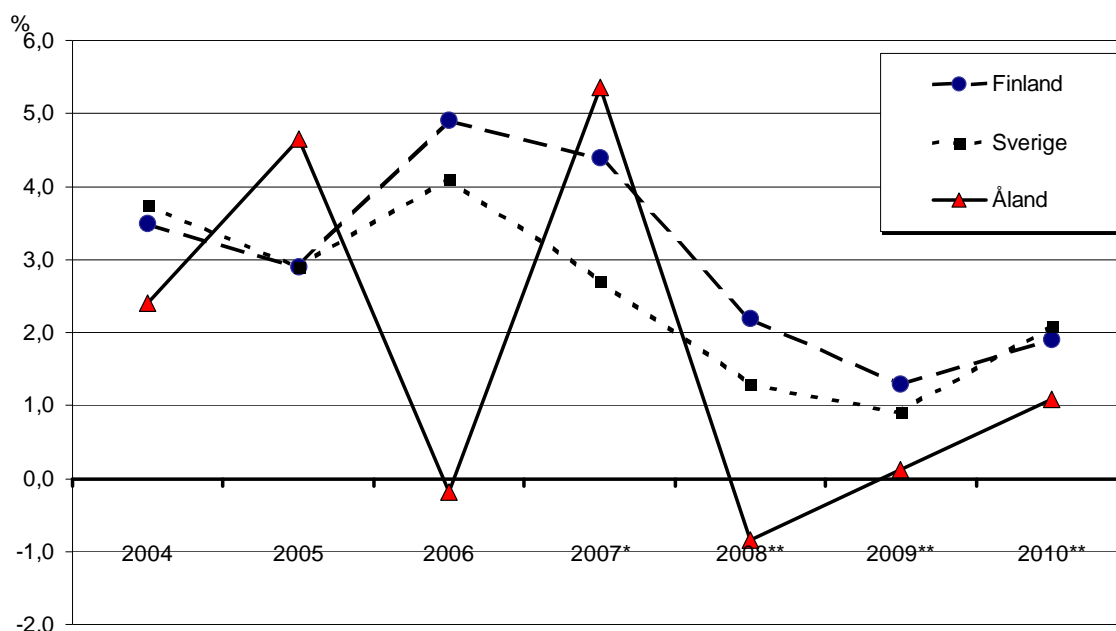
De svenska hushållens förtroende för ekonomin har varit stadd i en stadig utförsbacke sedan ett år tillbaka. Antagligen är botten i konsumentförtroendet ännu inte nådd. Det kan vara intressant att notera att de svenska hushållen sedan ett år tillbaka blivit gradvis mer pessimistiska än de finländska, efter att ha följts åt en längre tid.

5. Den åländska ekonomin

5.1 Allmän översikt över den åländska ekonomin

Den ekonomiska tillväxten mattas nu snabbt av såväl internationellt som i Ålands närområden. Detta påverkar också oundvikligen Åland. Den utdragna krisen i det internationella finanssystemet och den internationella ränteutvecklingen slår nu indirekt mot de åländska hushållens ekonomi. Samtidigt består osäkerheten i finanssystemet som innebär ökade kostnader för bankerna att låna pengar för att finansiera sin egen verksamhet. Det blir därmed också svårare och dyrare för kunderna – de åländska företagen och hushållen – att låna pengar. Detta i sin tur sänker aktivitetsnivån och efterfrågan i ekonomin.

Figur 7. BNP-tillväxten i Finland, Sverige och på Åland

Källor: Statistikcentralen, SCB, Finlands Bank, KI, Svenska och finska Finansministerierna, ETLA, ÅSUB, Aktiabanken, Nordea, SEB, Löntagarnas forskningsinstitut (Fi)

*prel.uppgifter för Åland **prognos

År 2007 var tillväxten enligt våra preliminära beräkningar så hög som 5,4 procent. Den kraftiga BNP-tillväxten ifjol berodde på börsbolagens starka resultat och på en då fortfarande låg inflation. Tillväxten i år ser ut att bli negativ och hamna kring -0,8 procent enligt vår prognos. Det är den höga inflationen, utflaggningen av färjtonnage och den avmattade konjunkturen under det andra och tredje kvartalet som slår igenom på den samlade tillväxten. För 2009 förutspår vi ännu ett år med svag tillväxt (0,1 procent) av den åländska BNP:n. Den svaga tillväxten beror på den fortsatta effekten av

utflaggning av färjtonnage, lågkonjunktur och en inflation som visserligen sjunker i förhållande till i år men som ändå förväntas ligga över genomsnittet för de senaste åren. För 2010 förutspår vi en tillväxt kring 1,1 procent.

Den åländska ekonomin är liten och omstruktureringar eller plötsliga förändringar i likviditetsströmmar kan ha stark inverkan på BNP-siffrorna, utan att dessa förändringar nödvändigtvis avspeglar förändringar i den totala ekonomiska aktivitetsnivån i landskapet.

Inflationen på Åland blir i år betydligt högre än vi trodde i våras (**Tabell 9**. Inflationen på Åland 2007-2010). Att höjningarna av skatterna på el- och bränsle, och i viss mån alkohol skulle bidra till ett högre prisläge kunde man räkna med, men att prisökningarna på livsmedel och på olja skulle vara så kraftiga räknade få med. De samlade prisökningarna (KPI) beräknas på årsbasis stiga från 1,7 procent 2007 till cirka 4,2 i år. Revideringen av vårens prognos innebär att våra inflationsförutsägelser för 2009 hamnar på 2,8 procent, för att sedan sjunka tillbaka till 1,6 procent år 2010.

Tabell 9. Inflationen på Åland 2007-2010

2007	2008	2009	2010
1,7	4,2*	2,8*	1,6*

*) ÅSUBs prognos

Världsmarknadspriset på olja har redan vänt ner och ligger nu, i slutet av september, under 100 USD fatet, och prisstegringarna på livsmedel borde i viss mån motverkas av de sänkta skatterna som aviserats för nästa år. Detta borde också innebära att de korta räntorna under det närmaste året skulle sjunka tillbaka 0,2-0,4 procentenheter från dagens höga nivåer.

Åland är det enda storområde i Finland där skuldkvoten är över 100 procent, det vill säga hushållens kreditbestånd överstiger deras disponibla årsinkomst.⁹ Detta i kombination med det höga ränteläget och stigande boendekostnader har med all säkerhet gjort att hushållens förtroende för ekonomin minskat rejält under de senaste månaderna. Ålänningarna har förhållandevis stora bostadslån. De stigande räntekostnaderna för bolån under 2008 har minskat utrymmet för annan konsumtion. Den sänkta bilskattens stimulans effekt har inte heller kunnat slå igenom som den hade kunnat under normala konjunkturförhållanden.

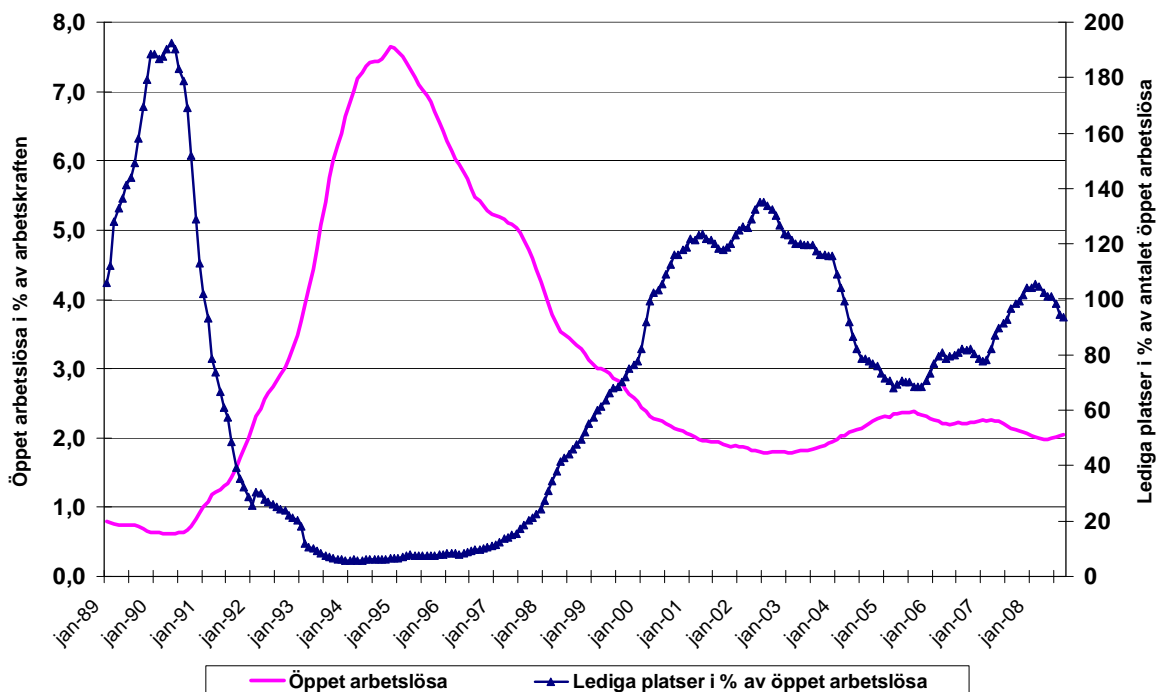
⁹ ÅSUB (2008) Statistikmeddelande: Nationalräkenskaper 2008:3

Tillväxten i hushållens reella köpkraft har för övrigt redan avmattats till följd av den accelererande inflationen under året. Vi får därmed räkna med att tillväxten i de åländska hushållens konsumtion stannar av ännu mer nästa år, vilket bland annat får effekt på nybyggande och renoveringar, på detaljhandeln överlag men i synnerhet på försäljningen av sällanköpsvaror.

Den öppna arbetslösheten har gradvis sjunkit under de senaste åren, från 2,3 procent år 2005 till 2,1 procent 2007. Arbetslösheten är betydligt högre i Mariehamn än på landsbygden och i skärgården. Vi har hitintills under året kunnat se en minskning av antalet lediga platser på den åländska arbetsmarknaden (**Figur 8**). Sedan juni månad har vi även kunnat avläsa en något stigande arbetslöshetsnivå i förhållande till fjolåret.

Främst inom hälso- och sjukvårdssektorn, men också inom bygg finns en obalans i förhållandet mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft, antalet lediga platser överstiger antalet arbetslösa arbetssökande där. Inom hälso- och sjukvårdssektorn är obalansen närmast kronisk, vilket delvis beror på anställningssystemets karaktär.

Figur 8. Trender i öppen arbetslöshet och lediga platser

Arbetslöshetsnivåerna på Åland bestäms av olika faktorer. Två varandra motverkande krafter kommer att inverka på arbetslöshetsnivån under den närmaste 12-månadersperioden. Antalet pensionsavgångar kommer att öka, vilket minskar

arbetskraftens volym, samtidigt som antalet utexaminerade också ökar, vilket i sin tur kan komma att öka utbudet på arbetskraft.

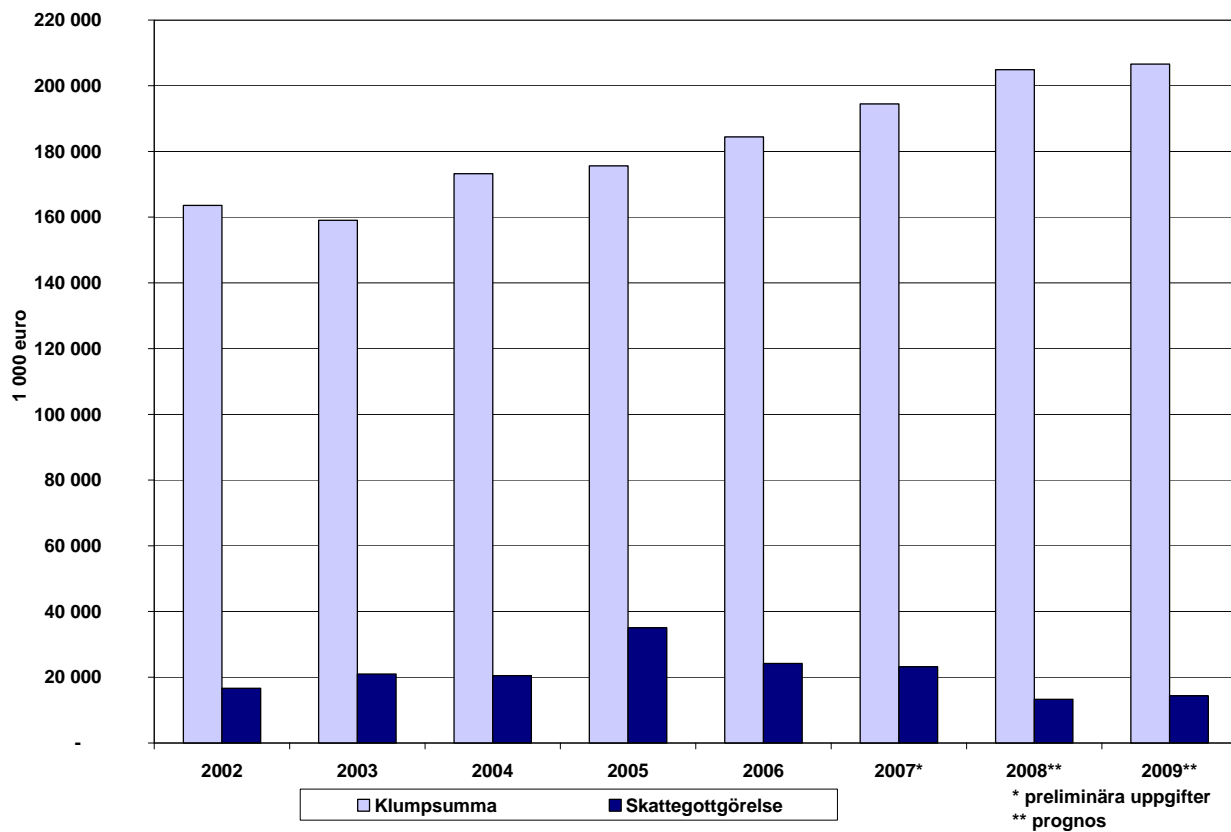
Lågkonjunkturen kommer att begränsa antalet nyanställningar. Det handlar ändå om relativt små förändringar och arbetslösheten på Åland kommer att kunna hållas på en fortsatt relativt låg nivå under det närmaste året. I nuläget tror vi att den öppna arbetslösheten ökar till 2,3 procent under nästa år. Ungdomsarbetslösheten kan dock komma att stiga under de närmaste månaderna, ungdomarna är den grupp som drabbas först då antalet nyanställningar sjunker.

Inkomstutvecklingen för landskapet Åland

Inkomstutvecklingen för landskapet har varit stabil ut de senaste åren. Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett *avräkningsbelopp* på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning). Eftersom det ekonomiska läget i Finland har varit gynnsamt, har avräkningsinkomsten påverkats positivt. De senaste tre åren 2006-2008 har avräkningsbeloppet i genomsnitt ökat med drygt 5 procent per år. För år 2008 beräknas beloppet uppgå till drygt 204,8 miljoner euro. Från nästa år förväntas dock tillväxttakten avta, och bli under en procent, bland annat till följd av planerade skattelättnader. Ålandsdelegationen (ÅD) har för år 2009 fastställt förskottet till 206,6 miljoner euro.

Skattegottgörelse till landskapet blir aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland. Det överskjutande beloppet tillfaller då landskapet. För skattegottgörelsen, eller flitpengen som den också kallas, är systematiken sådan att 2007 års belopp tas upp i 2009 års budget.

Skattegottgörelsen uppgick till rekordnivån 35,1 miljoner euro år 2005, som ett resultat av de försäljningsvinster som chipsaktierna genererade. Efter rekordåret har gottgörelsen sjunkit till en nivå som är drygt tio miljoner euro lägre. För år 2006 har ÅD fastställt skattegottgörelsen till 24,2 miljoner euro. För år 2007 beräknas beloppet sjunka med ytterligare cirka 1 miljon euro till 23,2 miljoner euro. De följande åren påverkas gottgörelsen av sjunkande företags- och kapitalinkomstskatter och förutspås enligt ÅSUBs prognoser att krympa till de nivåer som gällde åren 2001-2002 (**Figur 9**). Vi vill i sammanhanget dock åter betona svårigheterna med att göra prognoser för företags- och kapitalinkomstskatterna i en så liten ekonomi som den åländska. I rapportens bilagedel finns ett diagram som beskriver skattegottgörelsens utveckling från 1995 och framåt.

Figur 9. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen, löpande priser

Den planerade investeringsnivån är enligt 2008 års landskapsbudget hög, 31,6 miljoner euro. Enligt landskapets preliminära investeringsplaner uppskattas investeringsbehovet halveras till år 2009.

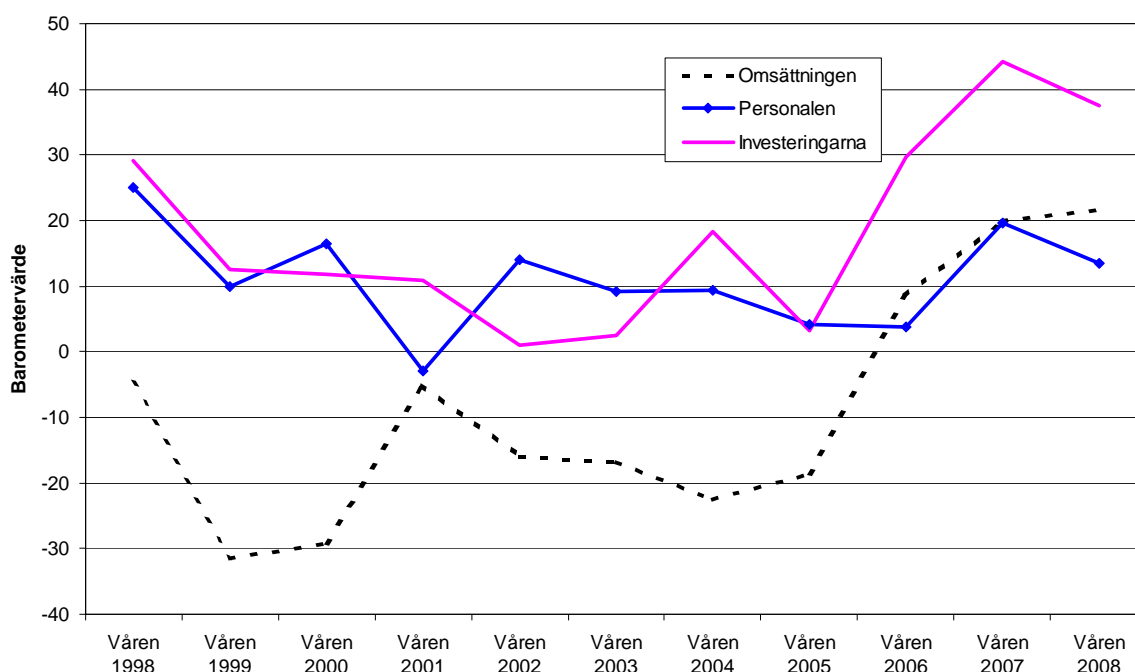
6. Näringslivsutvecklingen

6.1 Näringslivet som helhet

Analysen av läget inom det privata näringslivet grundar sig på uppgifter om företagens omsättning från det mervärdesskatteregister som ÅSUB har tillgång till samt på resultaten från vårens konjunkturbarometerundersökning¹⁰. Dessutom har ny relevant information från ÅSUBs konjunkturöversikt Konjunkturläget hösten 2008 (Rapport 2008:10) använts.

I ÅSUBs årligen återkommande konjekturenkät till ett brett urval av åländska företag frågar vi bland annat hur de enskilda företagen tror att utvecklingen för det egna företaget kommer att vara under året gällande omsättning, lönsamhet, antal anställda samt investeringsnivå. En sammanställning och viktning av svaren med avseende på företagens och branschernas storlek (mätt i antal anställda) ger en bild av framtidsförväntningarna inom hela det åländska näringslivet.

Figur 10. Konjunkturförväntningarna inom den privata sektorn 1998-2008

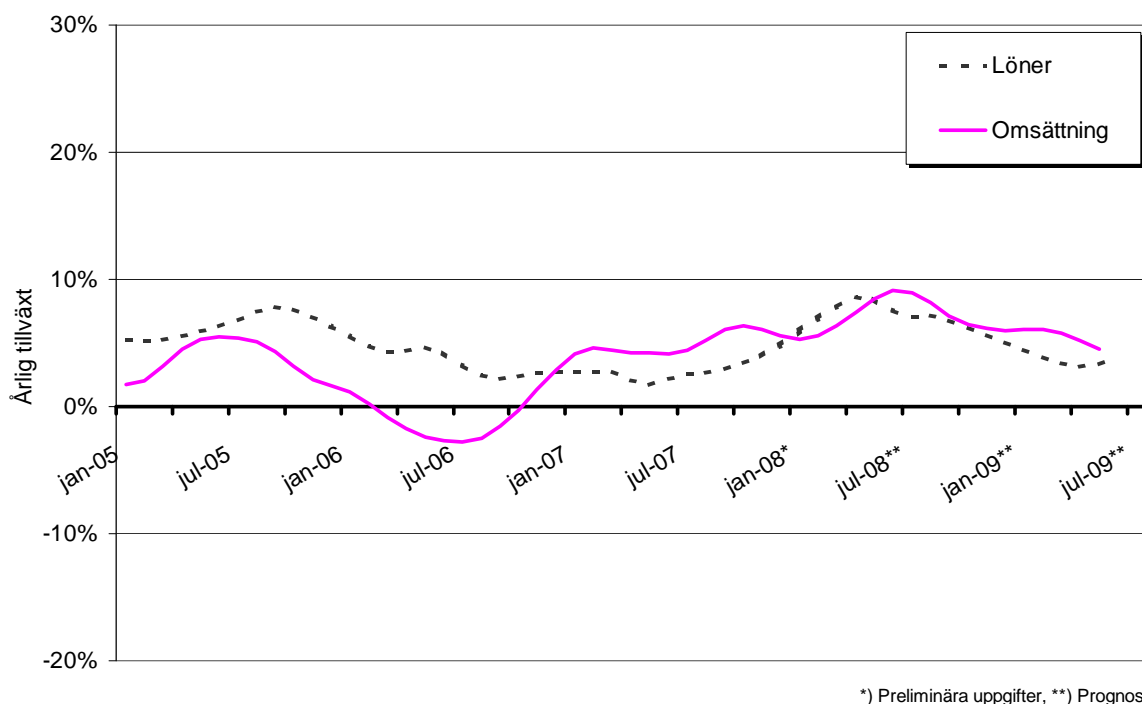

¹⁰ I samband med vårens konjunkturöversikt sammanställdes resultaten från en konjunkturbarometer som baseras på svaren från ett urval åländska företag, med en viss tonvikt på de större företagen. För en närmare redovisning av undersökningens upplägg, se ÅSUB Rapport 2008:3 "Konjunkturläget våren 2008".

I vårens konjunkturbarometer framträder en relativt ljus bild av förväntningarna på utvecklingen av omsättningen fram till våren 2009, medan företagens synnerligen optimistiska vilja att investera samt nyanställa under det kommande året har mattats av något (**Figur 10**). Vårens framtidsförväntningar bör dock justeras nedåt, med tanke på den senaste utvecklingen av den internationella konjunkturen och den faktiska omsättningsutvecklingen inom det åländska näringslivet.

En analys av omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom det privata näringslivet ger en uppdaterad bild av den faktiska utvecklingen inom den privata företagssektorn fram till halvårsskiftet i år (**Figur 11**). Uppgifterna fram till och med december 2007 är slutliga, medan uppgifterna för det första halvåret 2008 är preliminära.

Figur 11. Omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom det privata näringslivet på Åland

Som vi ser i **Figur 11** förväntas både omsättningens och lönekostnadernas årliga tillväxttakt mattas av efter sommaren 2008, från en årlig tillväxttakt på nästan 10 procent sommaren 2008 till en tillväxttakt om knappt 5 procent ett år senare.

ÅSUBs bedömning är att det åländska näringslivet allmänt sett kommer att klara sig relativt bra trots den internationella lågkonjunkturen, men att de flesta företag (oberoende av bransch) kommer att möta hårdare tider bland annat för att kostnaderna för deras lån stiger och det blir svårare att låna till nya investeringar. Till det kommer en överlag sjunkande efterfrågan i ekonomin.

ÅSUB bedömer att finansbranschen, men på sikt också handelsföretag inom kapitalvarubranschen, byggbranschen, och underleverantörer till byggindustrin, kommer att få det kärvare. Lågkonjunkturen inom byggandet motverkas dock delvis av beslutade och redan påbörjade offentliga projekt.

Positivt är att volymen i rederiernas passagerar- och personbilstrafik ser ut att sammantaget kunna öka på årsbasis under året. Med sjunkande bunkerkostnader, och långsiktiga löneavtal och en allmänt stärkt marknadsposition bör passagerarrederierna sammantaget klara året relativt bra trots lågkonjunkturen.

Godstransporterna till sjöss och på land kommer emellertid att känna av lågkonjunkturen när fraktvolymerna minskar i takt med att lågkonjunkturen fördjupas, och tillväxten i handeln minskar.

6.2 Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv

För att ge en mer nyanserad bild av det åländska näringslivets utveckling, presenteras uppgifter från vårens konjunkturbarometer samt uppgifter om olika näringssektors omsättning per region.

De åländska kommunerna har i det här kapitlet delats in i fyra regioner: Mariehamn, central-, rand- och skärgårdskommunerna. Näringslivets branscher har delats in i tre övergripande näringssektorer: 1) parti- och detaljhandel, 2) alla andra serviceföretag inklusive inkvarterings- och restaurangnäringen, transportföretagen, finanssektorn samt företag som erbjuder företagstjänster och privata tjänster samt 3) industrin inklusive vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsföretagen.

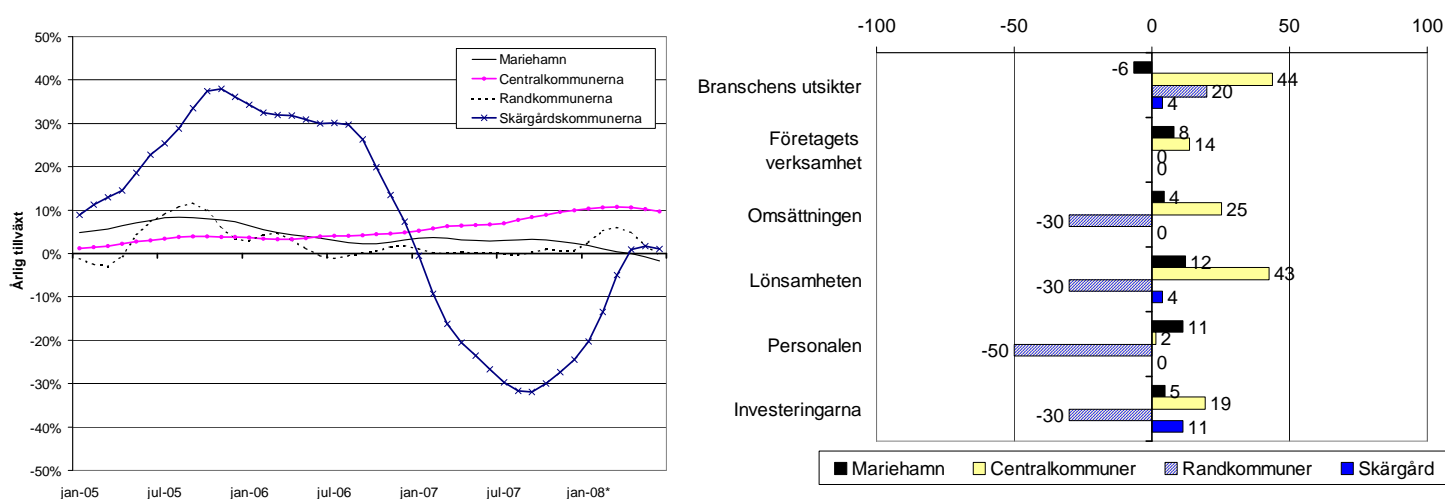
Utvecklingen inom handeln

Inom branschen handel förväntar vi oss att lågkonjunkturen i första hand kommer att märkas inom detaljhandeln. Effekterna av lågkonjunkturen på tillväxten i dagligvaruhandeln kommer i någon mån att under 2009 motverkas av lättningen på beskattningen av livsmedel som införs om ett år.

Tillväxten i omsättningen och lönesumman har inom handeln varit blygsam under de senaste åren, och kommer med all sannolikhet att vara så under den kommande tolv månadersperioden. Omsättningstillväxten har under de två senaste åren avtagit så pass mycket att tillväxten under andra hälften av 2007 närmade sig noll.

Tittar man lite närmare på omsättningsutvecklingen per region (se **Figur 12a och b**), ser man att det främst var omsättningen i handelsföretagen i skärgårds- och randkommunerna som uppvisade en nedgång under år 2007, som dock vänt uppåt igen under innevarande år. Den årliga omsättningstillväxten inom handelsföretagen i staden och centralkommunerna har hållits relativt stabil. En viss avmattning av omsättningens tillväxttakt kan dock skönjas i handelsföretagen i staden, medan omsättningen sakteligen ökat i centralkommunerna. De stora variationerna som allmänt brukar förekomma i skärgårdens omsättning kan förklaras med att förändringsprocenten kan bli stor då volymerna är små.

Figur 12a och b. Omsättningens utveckling inom handeln samt handelsföretagens förväntningar, per region

I analysen av vårens konjunkturbarometer framkom en viss övervikt av handelsföretag som förväntade sig en förbättrad omsättning och lönsamhet. En närmare titt på handelsföretagens enkätsvar per region visar att det även i år främst är handelsföretagen i centralkommunerna som ser ljusst på framtiden (se **Figur 12a och b**). Förväntningarna är höga inom branschen vad gäller utvecklingen av den framtida omsättningen och lönsamheten. Dessutom är investeringsviljan god, medan viljan att nyanställa är svag.

Handelsföretagen i staden är negativa vad gäller utsikterna för hela branschen, medan förväntningarna på de övriga indikatorerna som gäller det egna företaget är svagt positiva. Speciellt förväntningarna på utvecklingen av lönsamheten är positiva och det finns en vilja att nyanställa under året inom Mariehamnsföretagen. Handelsföretagen i skärgården planerar nyinvesteringar under året, men är svagt positiva eller neutrala vad gäller förväntningar på utvecklingen av de övriga indikatorerna.

Fjolårets redan dystra förväntningar på framtiden inom handelsföretagen i randkommunerna har ytterligare mörknat. Detta gäller speciellt förväntningarna på utvecklingen av lönsamheten och antalet anställda inom handelsföretagen i regionen. Däremot har företagens utsikter för hela handelsbranschen ljusnat.

Utvecklingen inom servicesektorn

I branschsektorn "serviceföretag" ingår företag inom inkvarterings- och restaurangnäringen, transportsektorn, finanssektorn samt företagstjänster och privata tjänster. Inom servicesektorn utgör sjöfarten en betydande del.

Det ser ut som om *hotell- och restaurangbranschen* i år får något av ett mellanår. Tillväxten i antal inresande var svag (1 procent) under perioden januari – augusti jämfört med samma period året före. Hotellövernattningarna på Åland ökade under samma tidsperiod med drygt 2 procent.

Av vårens konjunkturrapport framgick att branschen inte trodde på några större förändringar i omsättning och lönsamhet i förhållande till föregående år. Undantaget var investeringarna som man allmänt bedömde skulle bli större än under fjolåret. Vår prognos visar en svagare (säsongrensad) tillväxt för branschen under den kommande 12-månadersperioden. Såväl lönesummans som omsättningens tillväxt har under de senaste tre åren legat nära den allmänna inflationsutvecklingen, vilket närmast kan utläsas som stagnation.

I våras var den åländska *transport- och kommunikationsbranschen*, som domineras av sjöfarten, rätt optimistisk om det kommande året. I det läget var visserligen bränslepriserna på väg upp men få anade att bunkerkostnaderna skulle stiga så mycket som de gjorde under sommaren. Så trots framflyttade positioner på marknaden och större intjäning per passagerare, så har de extremt höga bränslekostnaderna minskat lönsamheten under innevarande år.

Omsättningstillväxten i den åländska transport- och kommunikationsbranschen har under senare år påverkats av försäljning och utflaggning av tonnage. Från hösten 2005 till våren 2007 var omsättningstillväxten rentav negativ. Sedan dess, fram till halvårsskiftet juni/juli i år har omsättningstillväxten varit positiv, men den kommer nu, enligt vår prognos att avta. Den främsta orsaken till detta är utflaggningen av en av de åländska passagerarfärjorna.

Positivt för den åländska sjöfarten överlag är att man har en period av stabilitet på sjöarbetsmarknaden framför sig eftersom man i början av 2008 slöt löneavtal som gäller

fram till sista februari 2010.

Dessutom kommer de förväntat lägre bunkerkostnaderna överlag att förbättra lönsamhetsmarginalerna för sjöfarten i förhållande till innevarande år. Så även om det finns risk för en avtagande tillväxt av fraktvolymerna under den närmaste 12-månadersperioden, ser de åländska rederierna ut att ändå klara sig förhållandevis bra.

Godstransporterna till sjöss och på land kommer emellertid att känna av lågkonjunkturen när fraktvolymerna minskar. Rederier med längre befraktningskontrakt bör klara sig från större avbräck om lågkonjunkturen inte blir för långvarig.

Den internationella konkurrenssituationen för den åländska sjöfarten förbättrades under 2008. Vid årsskiftet 2007/2008 tillkom nya regler om stödet till passagerarfartygens bemanningskostnader. För det första har stödet till passagerarfartygens arbetskraftskostnader höjts till 100 procent, vilket innebär att arbetsgivaren får tillbaka alla förskottskatter som uppburits från de ombordanställda. Dessutom får man tillbaka 100 procent av arbetsgivarens andel av lönebikostnaderna.

Från arbetsgivarhåll förväntar man sig att det av den finländska regeringen aviserade sjöfartsstödet nästa år kommer att innebära att de källskatteskyldiga ombordanställda på passagerarfartygen kommer att inkluderas i restitutionen, vilket skulle innebära att rederierna får tillbaka uppburna källskatter för anställda som har hemvist i något annat EU/EES-land än Finland/Åland.

Inrikesgående lastfartyg i ö- eller kustcabotagetrafik som är utsatta för konkurrens från fartyg i utrikestrafik kommer att helt inkluderas i restitutionssystemet för utrikesgående lastfartyg. Dessutom kommer kostnaderna för besättningsbyten i utländsk hamn för last- och passagerarfartyg som inte regelbundet trafikerar på finländsk hamn, från och med maj 2009, att stödas till 50 procent.

Redan i vårens konjunkturrapport kunde vi se att den åländska *finanssektorns* egna bedömningar av lönsamheten och de allmänna utsikterna under den närmaste 12-månadersperioden var något mörkare än för 2007. Den åländska bank- och försäkringsbranschen drabbas nämligen direkt av den finansiella krisen genom att deras kostnader för att finansiera sin verksamhet nu stiger kraftigt. Osäkerheten i det internationella finansiella systemet är nu av den omfattningen att inga av de åländska bankerna längre undgår att påverkas. Globaliseringen av finansmarknaderna har inneburit att den blivit enormt komplex och svåröverblickbar. Informationssökningen har paradoxalt nog blivit allt svårare, och de finansiella marknaderna har i realiteten blivit allt mindre transparenta. Ett tydligt resultat av detta är att många banker inte ens

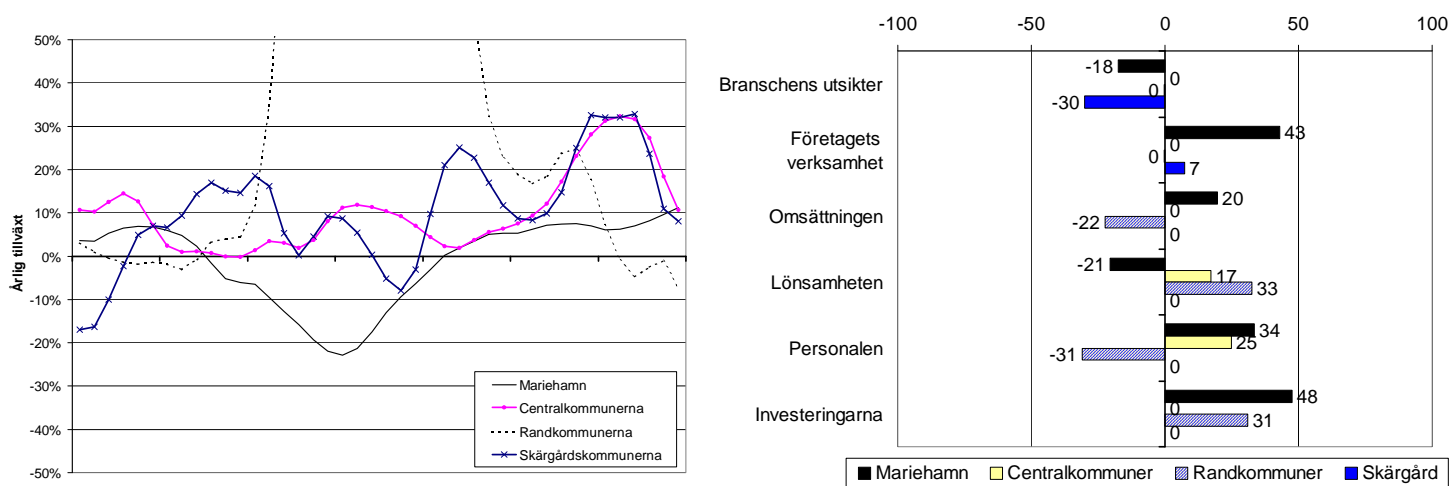
själva vet hur pass exponerade man är gentemot dåliga lån.

Hur det går för de åländska bankerna beror också bland annat på om man har några kopplingar till dåliga lån. Nu verkar det som om åländska bankerna är relativt lågt exponerade mot den amerikanska sub-prime-marknaden och den estniska fastighetsmarknaden, som nu in realiteten har kraschat. Bankerna bör därför klara sig undan större kreditförluster, men vi bedömer att de kommer att ha ett tufft år framför sig.

Försäkringsbolagen drabbas också när värdet av deras tillgångar (i synnerhet deras aktieinnehav) minskar. Försäkringsbolagen har framför sig en period av fortsatt mycket hård konkurrens och minskade lönsamhetsmarginaler. Den kommande 12-månadersperioden ser ut att bli ovanligt tuff för finanssektorn överlag.

Vi har tidigare vid ett flertal tillfällen konstaterat att branschen *övriga tjänster* är den mest expansiva i det åländska näringslivet. Förväntningarna på det kommande året var i våras – som vanligt kan tilläggas – att det skulle bli bättre än det föregående. Löne- och omsättningstillväxten styrs till stor del av vad som händer i de stora IT-företagen. Den extrema tillväxttakten i omsättningen åren 2006-2007 ser nu ut att mattas av enligt de senaste siffrorna och enligt vår prognos.

Figur 13a och b. Omsättningens utveckling inom servicesektorn samt serviceföretagens förväntningar, per region

Såsom vi konstaterade i fjolårets rapport uppvisade serviceföretagens omsättning i

randkommunerna från och med början av år 2006 till och med början av år 2007 en betydande ökning, medan företagens omsättning i staden sjönk under samma period. Denna förändring kan huvudsakligen förklaras med omstruktureringar av ett bolag, så att företagets verksamhet flyttat från ett företag med hemort i Mariehamn till ett företag med hemort i Eckerö.

Enligt preliminära omsättningssiffror har den årliga tillväxttakten i serviceföretagen i skärgården och centralkommunerna det första halvåret 2008 sjunkit från ca 30 procent i början av året till ca 10 procent sommaren 2008 (se **Figur 13a och b**). Även tillväxttakten i serviceföretagen i randkommunerna har sjunkit mycket, från en nivå om 20 procent hösten 2007 för att år 2008 vara negativ, vilket huvudsakligen kan förklaras med minskat tonnage (försäljningen av m/s Roslagen).

Jämfört med situationen för ett år sedan, då serviceföretagen i samtliga regioner hade mycket positiva förväntningar på den framtida utvecklingen av nästan samtliga variabler, har framtidsutsikterna försvagats. Detta gäller främst förväntningarna på lönsamhetsutvecklingen, som var synnerligen positiva våren 2007, men som ett år senare blivit negativa (se **Figur 13a och b**). De dystrare förväntningarna på den framtida lönsamheten kan delvis förklaras med de allmänt försämrade ekonomiska konjunkturutsikterna, vilket i synnerhet påverkar förväntningarna inom finanssektorn.

Mariehamnsföretagens förväntningar på utvecklingen av hela servicesektorn är negativa, medan serviceföretagens utsikter för det egna företaget är positiva. De positiva förväntningarna på utvecklingen av omsättningen syns även i den faktiska omsättningsutvecklingen. Dessutom är företagets vilja att investera och nyanställa god.

Serviceföretagen i skärgården är inte heller lika positiva som de var för ett år sedan, utan de har intagit en mer avvaktande inställning. Detta kan bero på att de allmänt tror att servicesektorns utsikter kommer att försämrats. Även serviceföretagen i centralkommunerna verkar vara avvaktande, men deras förväntningar på utvecklingen av lönsamheten och viljan att nyanställa personal är positiv.

Då det gäller serviceföretagens framtidsutsikter i randkommunerna är svaren tvetydiga. Å ena sidan förutspås omsättningen avta, medan företagarna ser positivt på utvecklingen av lönsamheten. Vi kan ju också se att omsättningens årliga tillväxttakt var negativ det första halvåret 2008. Eventuellt kan de positiva förväntningarna på lönsamheten förklaras av rationaliseringar av verksamheten.

Utvecklingen inom industri- och primärnäringsföretagen

Näringssektorn "primärnärings- och industriföretag" är en heterogen sektor bestående av företag inom branscherna industri-, vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsarna¹¹.

Den snabba omsättningstillväxten under 2007 i den del av *primärnäringsarna* (jordbruket och fisket) som drivs i företagsform har nu återgått till normala nivåer, som vi förväntade oss i vårens konjunkturrapport.

Livsmedelsindustrin på Åland upplevde en mycket stark tillväxt av omsättningen under åren 2006 och 2007 samtidigt som lönesummans tillväxt var mycket blygsam, vilket tyder på en god utveckling av arbetskraftsproduktiviteten. Enligt vår prognos avtar omsättningens tillväxt under 2008 och första halvan av 2009. I våras var tongångarna i branschen optimistiska. Utsikterna ser fortsättningsvis rätt ljusa ut för den åländska livsmedelsindustrin, trots allmän lågkonjunktur.

Branschen '*övrig industri*' består av allt från högteknologisk tillverkning av maskiner, till trävaruindustri och tryckerier. Branschen har uppvisat en positiv trend i omsättningens tillväxt under de senaste åren, medan tillväxten i den totala lönesumman varit blygsam. De åländska industriföretagens förväntningar beträffande det egna företagets verksamhetsförutsättningar under den närmaste 12-månadersperioden våren 2008 var överlag optimistiska. Nu ser det enligt vår prognos ut som om styrkan i den uppåtgående trenden i omsättningen skulle mattas av i takt med konjunkturedgången under andra hälften av detta år och början av nästa.

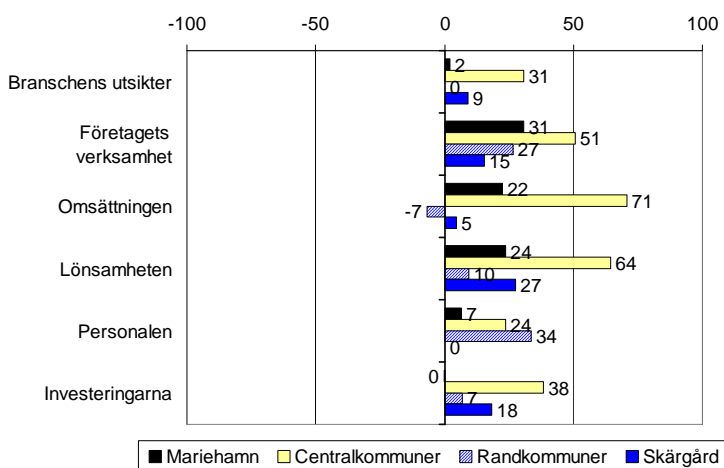
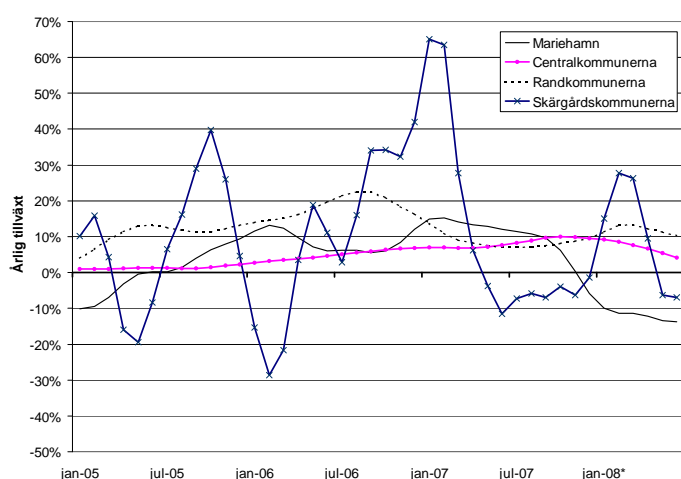
Byggsektorn hör till de branscher som får räkna med en avmattning i konjunkturen under den kommande 12-månadersperioden och vår bedömning är att i synnerhet underleverantörer till byggvarubranschen kommer att få känna av den fördjupade lågkonjunkturen. Nedgången på Åland kommer dock att dämpas av att några större offentliga byggprojekt pågår under perioden. Tillväxten i egnahemsbyggandet och hushållens renoveringar kommer dock att mattas så länge låneräntorna är höga.

Omsättningens tillväxttakt inom byggsektorn har gradvis mattats av sedan hösten 2007, så pass mycket att den enligt vår prognos kan komma att tillfälligt vara negativ under andra hälften av 2008.

¹¹ ÅSUBs uppgifter om utvecklingen av omsättningen och lönesumman, samt förväntningarna inom primärnäringsarna täcker endast det jord- och skogsbruk och fiske som bedrivs i bolagsform.

Inom branschen *vatten och el* ligger lönesummans tillväxt mycket nära den allmänna inflationsutvecklingen. Branschen har länge varit förhållandevis stabil när det gäller personalstyrkans storlek. Omsättningens tillväxt har konstant legat högre på grund av de stigande energipriserna.

Figur 14a och b. Omsättningens utveckling inom primärnärings- och industriföretagen samt deras förväntningar, per region

Omsättningstillväxten i primärnärings- och industriföretagen har under det första halvåret 2008 mattats av i samtliga regioner och detta gäller i synnerhet företagen i staden och skärgården (se **Figur 14a och b**). Omsättningstillväxttakten i företagen i staden, som efter en lägre tid pendlat runt 10 procentstrecket, sjönk under nollstrecket i början av innevarande år. Omsättningens årliga tillväxttakt i skärgårdens primärnärings- och industriföretag har uppvisat en negativ årlig förändringstakt under senare delen av 2007, vilken återhämtade sig snabbt de första månaderna 2008, för att åter bli negativ sommaren 2008.

Det verkar även som om omsättningens tillväxttakt i företagen i randkommunerna och centralkommunerna har mattats av en aning. Utvecklingen av omsättningen i randkommunerna var som snabbast hösten 2006 (drygt 20 procent), men har därefter mattats av och ligger runt 10 procent sommaren 2008.

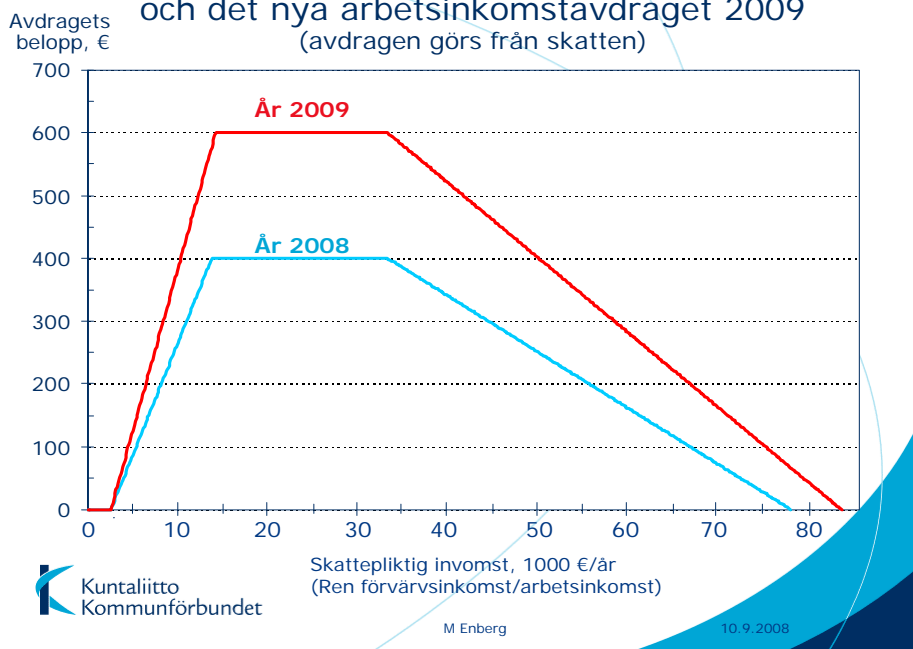
Den relativt stabila omsättningsutvecklingen i centralkommunernas primärnärings- och industriföretag återspeglas även i företagens konjunkturbarometersvar, som är positiva gällande samtliga variabler (se **Figur 14a och b**). Primärnärings- och industriföretagen i randkommunerna ser relativt ljusst på framtiden och planerar nyanställningar under året, trots negativa förväntningar på omsättningsutveckling.

Också företagen i skärgården är relativt positiva och detta gäller speciellt förväntningarna på utvecklingen av det egna företags verksamhet och lönsamhet. Skärgårdsföretagen planerar även investeringar under det kommande året. Det verkar också som om företagarna i staden ser ljus på det egna företags verksamhet och förväntningarna på omsättnings- och lönsamhetsutvecklingen är positiva, medan det inte finns några större planer på investeringar eller nyanställningar under året.

Man kan alltså konstatera att primärnärlings- och industriföretagarnas (speciellt i staden och skärgården) positiva förväntningar i våras på den framtida utvecklingen, tyvärr måste skrivas ned en aning med facit i hand.

Tabell och figurbilaga

Förvärsinkomstsvdraget i statsbeskattningen 2008 och det nya arbetsinkomstsvdraget 2009 (avdragen görs från skatten)

Effekterna av avdragsförändringarna på kommunernas skatteinkomster

	Invånartotal 2008-12-31 Åsub prognos	Effekt på skatteinkomsten, €/invånare			Effekt på skatteinkomsten/kommun, 1000 €		
		Arbetsinkomst- avdrag	Pensionsinkomst- avdrag	Totalt effekt per inv.	Arbetsinkomst- avdrag	Pensionsinkomst- avdrag	Totalt 1.000 euro
Brändö	519	-48	-31	-79	25	16	41
Eckerö	923	-59	-23	-83	55	21	76
Finström	2 478	-46	-18	-64	114	45	159
Föglö	582	-58	-31	-89	34	18	52
Geta	444	-67	-37	-105	30	17	46
Hammarland	1 423	-51	-20	-70	72	28	100
Jomala	3 904	-51	-13	-64	198	52	250
Kumlinge	355	-52	-36	-88	18	13	31
Kökar	274	-55	-32	-87	15	9	24
Lemland	1 791	-45	-12	-57	81	21	103
Lumparland	385	-45	-24	-69	17	9	26
Saltvik	1 748	-45	-21	-67	79	37	116
Sottunga	115	-73	-34	-107	8	4	12
Sund	1 041	-48	-23	-71	50	24	74
Vårdö	446	-67	-30	-96	30	13	43
Mariehamn	10 995	-50	-15	-65	550	160	709
Åland	27 420	-50	-18	-68	1 376	490	1 867

Källa: ÅSUB och Finlands Kommunförbund

Självriskandel enligt bosättningsstrukturgrupp för specialomsorgen, barnskyddet och missbrukarvården

Bosättningsstrukturgrupp	Självrisk
1	57,00%
2	60,00%
3	65,00%
4	70,00%
5	75,00%
6	80,00%
7	85,00%
8	88,00%

Preliminär förvärvsinkomstskatteklaskyl (enligt debitering), Mariehamn Oktober 2008

(1.000 euro)

	2006	2007*	2008**	2009**
Förvärvsinkomster	239 650	252 900	267 214	278 553
<i>förändring, %</i>	2,4	5,5	5,7	4,2
däruv utlandsinkomster	13 187	13 200	13 200	13 200
Avdrag, riks-	46 585	44 794	47 242	49 130
Avdrag för inkomstns förvärvande	4 197	4 407	4 627	4 812
Förvärvsinkomstavdrag	18 524	15 859	17 403	17 403
Grundavdrag	1 727	1 727	1 727	1 727
Övr avdrag inkl pensionsink avdrag	22 137	22 801	23 485	25 188
Avdrag, åländska	4 143	14 265	14 988	15 540
Resekostnadsavdrag	666	679	693	707
Studielåneavdrag	90	93	95	98
Sjukdomskostn.avdrag	2 994	2 799	2 911	2 970
Studieavdrag	393	401	409	417
Allmänt avdrag	0	10 293	10 880	11 348
Avdrag, sammanlagt	50 728	59 059	62 230	64 669
"Beskattningsbar inkomst"	188 922	194 331	204 984	213 883
Skattesats	16,00	16,00	16,00	16,00
Kalkylerad skatt	30 228	31 093	32 797	34 221
Arbetsinkomstavdrag				550
Övr. avdrag från skatten mm.	1 939	1 997	2 057	2 119
Debiteras	28 289	29 096	30 740	31 553
<i>förändring, %</i>	3,0	2,9	5,7	2,6
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	176 804	181 850	192 128	197 206
<i>förändring, %</i>	3,0	2,9	5,7	2,6

*De debiterade skatterna (de skatter skattebetalarna ska betala) stämmer inte helt överens med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl (enligt debitering[⌘]), landsbygden Oktober 2008

(1.000 euro)

	2006	2007*	2008**	2009**
Förvärvsinkomster	252 955	265 566	282 022	295 047
<i>förändring, %</i>	3,0	5,0	6,2	4,6
därav utlandsinkomster	14 131	14 080	14 080	14 080
Avdrag, riks-	54 953	52 805	55 518	57 993
Avdrag för inkomstens förvärvande	4 788	5 027	5 279	5 490
Förvärvsinkomstavdrag	22 387	19 237	20 913	20 913
Grundavdrag	2 354	2 354	2 354	2 354
Övr avdrag inkl pensionsink avdrag	25 424	26 187	26 972	29 236
Avdrag, åländska	9 034	19 227	20 144	20 845
Resekostnadsavdrag	5 048	5 147	5 248	5 351
Studielåneavdrag	80	82	85	87
Sjukdomskostn.avdrag	3 483	3 257	3 387	3 455
Studieavdrag	423	431	440	449
Allmänt avdrag	0	10 310	10 985	11 503
Avdrag, sammanlagt	63 987	72 032	75 663	78 838
"Beskattningsbar inkomst"	188 968	194 026	206 359	216 209
Skattesats	17,55	17,47	17,44	17,44
Kalkylerad skatt	33 141	33 891	35 954	37 655
Arbetsinkomstavdrag				696
Övr. avdrag från skatten mm.	2 314	2 382	2 449	2 518
Debiteras	30 826	31 509	33 505	34 440
<i>förändring, %</i>	5,5	2,2	6,3	2,8
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	175 788	180 414	192 315	197 769
<i>förändring, %</i>	3,7	2,6	6,6	2,8

⌘De debiterade skatterna (de skatter skattebetalarna ska betala) stämmer inte helt överens med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

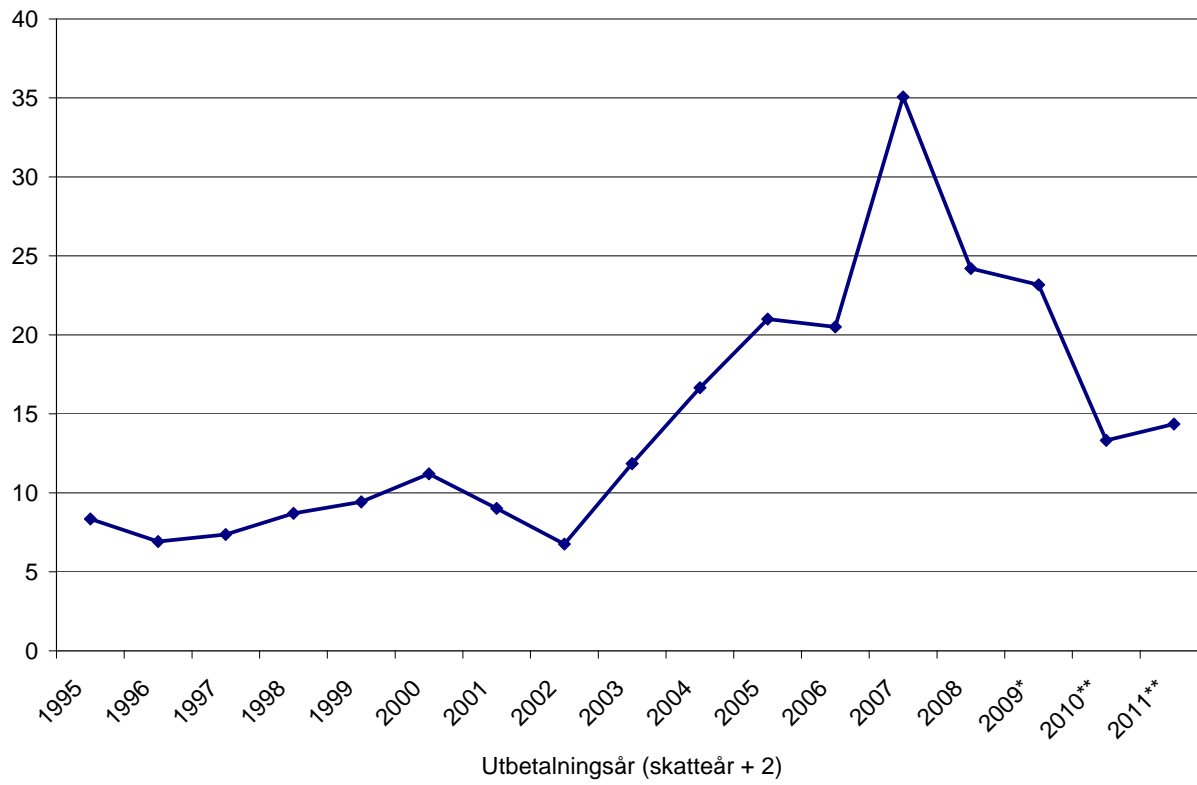
Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl (enligt debitering), skärgården Oktober 2008

(1.000 euro)

	2006	2007*	2008**	2009**
Förvärvsinkomster	41 857	44 466	46 400	47 678
<i>förändring, %</i>	3,3	6,2	4,3	2,8
dä­rav ut­lands­in­komster	3 218	3 220	3 220	3 220
Avdrag, riks-	10 198	9 906	10 376	11 002
Avdrag för inkomstens förvärvande	778	817	858	892
Förvärvsinkomstavdrag	3 426	2 932	3 194	3 194
Grundavdrag	559	559	559	559
Övr avdrag inkl pensionsink avdrag	5 435	5 598	5 766	6 357
Avdrag, åländska	1 101	2 770	2 872	2 924
Resekostnadsavdrag	385	392	396	402
Studielåneavdrag	11	11	12	12
Sjukdomskostn.avdrag	643	601	625	638
Studieavdrag	62	63	65	66
Allmänt avdrag	0	1 703	1 774	1 806
Avdrag, sammanlagt	11 299	12 676	13 249	13 926
"Beskattningsbar inkomst"	30 558	31 848	33 151	33 753
Skattesats	17,73	17,73	17,52	17,52
Kalkylerad skatt	5 429	5 662	5 821	5 922
Arbetsinkomstavdrag				130
Övr. avdrag från skatten mm.	426	430	434	439
Debiteras	5 004	5 232	5 387	5 353
<i>förändring, %</i>	5,5	4,6	3,0	-0,6
Den inkomst som motsvarar debiterad skatt	28 178	29 445	30 699	30 534
<i>förändring, %</i>	4,9	4,5	4,3	-0,5

*De debiterade skatterna (de skatter skattebetalarna ska betala) stämmer inte helt överens med de skatter som under året redovisas till kommunerna.

Utveckling av skattegottgårelsen 1995 framåt

Referenser

Finlands Kommunförbund, Kommunalekonomi: Nr 3/2008 september, Helsingfors

Regeringens proposition till Riksdagen om statsbudgeten för 2009

Regeringens proposition till Riksdagen 112/2008

Ålands landskapsregering, Förslag till budget för landskapet Åland 2008

ÅSUB Statistikmeddelande, Offentlig ekonomi 2008:1, Kommunernas och kommunalförbundens budgeter 2008

ÅSUB Statistikmeddelande, Offentlig ekonomi 2008:2, Kommunernas bokslut 2007 (Preliminära uppgifter)

ÅSUB Statistikmeddelande, Nationalräkenskaper 2008:3, De åländska hushållens konsumtion 2006

ÅSUB Statistikmeddelande, Offentlig ekonomi 2008:3, Prisindex för den kommunala basservicen på Åland (Preliminära uppgifter)

ÅSUB Rapport 2008:10, Konjunkturläget Hösten 2008, Mariehamn

Sydvästra Finlands skatteverk, Debiteringsstatistik 2007, 8.10.2008, www.vero.fi

ÅSUB, www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomisk-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN